

Yttrande

Vänsterpartiet, Socialdemokraterna, Miljöpartiet

2023-12-12

44

Yttrande angående – Motion av Axel Darvik (L) om att stärka kommunens arbete mot bortförandet av barn till andra länder

Yttrandet

Det är glädjande att ta del av motionärens engagemang för denna viktiga samhällsutmaning. Frågan om styrdokument har sedan motionen var på remiss i nämnderna nu omhändertagits. Grundskolenämnden har beslutat att revidera de rutiner och styrdokument som rör skolpliktiga barns frånvaro och utlandsvistelse i syfte att skydda barn från att hållas borta från skolan och bli bortförda ur landet, att tillskriva de enskilda huvudmän som har elever folkbokförda i Göteborg med uppmaning om att anmäla till socialtjänst och polis när elev saknas, samt att komplettera befintlig information om skolplikten till vårdnadshavare med förvaltningens rutiner för anmälan till myndigheter och föreläggande vid vite att fullgöra sina skyldigheter för elevens skolgång.

Det är viktigt att så långt som möjligt ta reda på anledningen till att ett barn inte kommer till skolan. I vissa fall handlar det om familjer som valt att flytta till en annan stad, eller att flytta från Sverige utan att meddela skolan, vilket leder till oro men utgör inte nödvändigtvis grund för insatser från vare sig kommun eller polis. Fokus behöver givetvis ligga på de av barnen som misstänks vara bortförda på grund av exempelvis hedersrelaterat våld och förtryck, inklusive tvångsgiftemål i utlandet, ett arbete som i skrivande stund utvärderas och ska revideras. Inte minst gäller det socialnämnderna och skolenämnderna som ska svara på rekommendationerna från stadsrevisionen gällande arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck, bland annat rutiner för samverkan mellan socialnämnder och skolenämnder. Vi anser att det i samband med detta arbete behövs en översyn av befintligt arbete, men framför allt tydligare steg mot att implementera och använda rutiner, samt tid och resurser i nämnderna för att möjliggöra kompetensutveckling och samarbete mellan skola och socialtjänst. Vi anser inte att motionens förslag om att utreda styrdokument tillför något ytterligare till det redan pågående arbetet, och avslår därför motionen.

Tilläggsyrkande

L, M, D, KD

2023-12-08

Ärende nr 44

Tilläggsyrkande – Motion av Axel Darvik (L) om att stärka kommunens arbete mot bortförandet av barn till andra länder

Förslag till beslut

I kommunstyrelsen och kommunfullmäktige:

1. Stadsledningskontoret får i uppdrag att utreda vilka bidrag som är möjliga att dra in från föräldrar som med hedersrelaterade motiv tar sina barn ur landet.

Yrkandet

År 2021 visade en rapport från socialnämnderna att elva barn fördes bort från Göteborg av hedersrelaterade skäl. I ett av de fallen handlade det om könsstympning. Skolor i Göteborg rapporterar varje år om saknade barn vid terminsstart. Vissa av dessa barn kan vara bortförda medan andra är negligéns av barnens utbildningsbehov från föräldrarna.

Skollagen möjliggör att förelägga föräldrar med vite i de fall man bryter mot skolplikten, vilket det kan vara när barn förs bort på heders- eller uppfostringsresor. Vi anser dock att vi behöver gå ett steg längre och utreda möjligheten till att strypa bidrag till föräldrar till bortförda barn. Inget barn ska behöva vara orolig för att föras bort ur landet. Varje stol som står tom efter ett lov är ett misslyckande.

Yrkande

L, M, D, KD

2023-12-08

Ärende nr 44

Yrkande – Motion av Axel Darvik (L) om att stärka kommunens arbete mot bortförandet av barn till andra länder

Förslag till beslut

I kommunstyrelsen och kommunfullmäktige:

1. Tillstyrka motionens beslutssats 1 och 3.
2. Motionens beslutssats 2 anses besvarad.

Yrkandet

Både socialnämnd Centrum och socialnämnd Hisingen tillstyrker motionens beslutssats 1 och 3 med ett brett politiskt stöd. Även Förskoleförvaltningen föreslog ett tillstyrande av motionen, något som S, V och MP motsatte sig och ändrade till att nämnden avstyrkte motionen.

Då beslutats 1 och 3 har ett berett stöd både av berörda förvaltningar och av en majoritet av partierna i de nämnder som speglar kommunfullmäktiges sammansättning yrkar vi bifall på beslutssats 1 och 3 med hänvisning till Socialnämnd Centrums och Hisingens yttranden.

Yrkande

2023-11-02

Ärende nr: SLK2023-00783

Yrkande angående – Motion av Axel Darvik (L) om att stärka kommunens arbete mot bortförandet av barn till andra länder

Förslag till beslut

I kommunstyrelsen och kommunfullmäktige:

1. Socialnämnd Centrum ska tillsammans med skolan utveckla direkta personkontakter och samverka i arbetet för utsatta elever.
2. Grundskolenämnden och Utbildningsnämnden ska upprätta kontakter med områdesansvariga poliser gällande utsatta elever.
3. Socialnämnd Centrum samt Resursteam heder ska tillsammans ta fram en grundläggande fortbildning för skolpersonal i hedersrelaterat våld och förtryck.
4. Varje skola ska ta fram en ansvars- och uppgiftsfördelning i arbetet mot bortförandet av barn till andra länder.

Yrkandet

För Sverigedemokraterna är det uppenbart att i samarbete med socialtjänsten ska skolan utveckla direkta personkontakter i arbetet för utsatta elever. Skolan behöver finna modeller för information utan anmälan samt klargöra frågorna i när det blir en anmälan. Tillsammans med socialtjänsten kan skolan utveckla "anonyma små samråd" liknande de som förekommer vid sexuella övergrepp. På så vi kan elevernas misstänksamhet mot kontakter med socialtjänsten brytas.

Om en omyndig ungdom utsätts för olaga tvång, hot eller våld behöver den ungdomens information tas på stort allvar. Skolan ska naturligtvis kontakta socialtjänsten för en preliminär bedömning av situationen. En anonym konsultation kan ske utan att en utredning öppnas. Om den som lämnar uppgifterna är osäker och otrygg kan en initial anonym konsultation underlätta en bedömning av anmälningssituationen.

Skolan ska anmäla till socialtjänsten och eventuellt även till polisen.

En anmälan till socialtjänsten bör göras skriftligt. Detta är ett bra sätt att själv bli medveten om vilka uppgifter som lämnas. Det är viktigt att dokumentera det som framkommit under arbetets gång som information för de som övertar stödansvaret och vid en eventuell rättegång.

Varje skolas uppgift: att ange ansvars- och uppgiftsfördelning.

- Vilka personer på skolan skall engageras när barnet/ungdomen saknas eller bedöms vara utsatt för brott?
- Vilka är kontaktpersoner inom socialtjänsten?
- Vilka poliser skall kontaktas i dessa ärenden?
- Hur skall samarbete se ut mellan skola, socialtjänst och polis? Hur följs samarbetet upp?

I samarbete med polisen bör skolan ha kontakter med områdesansvariga poliser.

Samtala om vad skolan respektive polisen gör. Hur och när kan polisen medverka till stöd för utsatta elever? Rektorerna är ytterst ansvariga för att skolan har en beredskap och en handlingsplan för att hantera de praktiska och principiella frågeställningar som aktualiseras av hedersproblematiken. En hantering på skolan som bygger på normala rutiner i elevvårdsärenden kan i vissa fall allvarligt skada den enskilda ungdomen – om eleven är utsatt för hedersrelaterat våld.

Alla på skolan ska veta vem som gör vad i olika skeenden och situationer av hedersproblematik!

En fortbildning av skolpersonalen i hedersrelaterat våld och förtryck framstår i dagsläget som en väsentlig uppgift. Grundbulten i såväl framtagandet av en handlingsplan för skolan som vid tillämpning ligger i en tydlig arbetsorganisation.

Detta material kan vara samlat i en "krispärm" som är lättillgänglig för alla. Avsikten med ett sådant dokument är att vara ett stöd i skolans uppdrag att motverka kränkningar av mänskliga rättigheter samt att ge vägledning i enskilda typfall av hedersrelaterat våld och förtryck.

Det SD tar upp här är ett enkelt förslag i starten vid utarbetandet av handlingsplaner för detta angelägna område.

Alla skolor möter inte i sin vardag ungdomar utsatta för förtryck i hederns namn - men med utökad kunskap är skolans personal förberedd om de längre fram kommer i kontakt med hedersproblematik. Det yttersta ansvaret ligger på varje enskild rektor och skola, att utifrån lokala överväganden ta ställning till vilka behov som finns av förebyggande och akuta insatser. Det arbetet behöver naturligtvis ske i god samverkan med socialtjänsten.

Tjänsteutlåtande

Utfärdat 2023-10-10

Ärendenummer SLK-2023-00532

Handläggare

Britta Timan

Telefon: 031-368 04 56

E-post: britta.timan@stadshuset.goteborg.se

Motion av Axel Darvik (L) om att stärka kommunens arbete mot bortförandet av barn till andra länder

Motionen

Axel Darvik (L) framhåller att bortförandet av barn i Sverige mot barnets, och ofta även den andra vårdnadshavarens, vilja är ett utbrett men underprioriterat samhällsproblem. De flesta incidenterna drabbar barn i familjer med utländsk bakgrund som ett resultat av hederskultur och i många av fallen var barnen sedan tidigare kända av ansvariga myndigheter i Sverige. Ofta blir barnen med tvång också bortgifta i föräldrarnas hemland.

Motionären beskriver att sedan 2018 har UD hanterat 916 ärenden av barn som förts bort till andra länder mot sin vilja, men mörkertalet är stort då detta endast inkluderar bortföranden som resulterat i ett aktivt ärende hos UD. Från statligt håll har flera åtgärder föreslagits, däribland ett utökad utreseförbud och indragna barnbidrag för föräldrar som fört bort sitt barn. Många kommuner har dock släpat efter i sitt arbete mot detta och det har funnits och finns, vilket jämställdhetsmyndigheten visat i en rapport, en utbredd ängslan bland många kommunala aktörer att konfrontera problemet och ta den del av ansvaret för att motverka barnbortföranden som faktiskt ligger på kommunen.

Vidare framhåller motionären att Göteborg ska vara en kommun där våld och förtryck mot barn, hedersrelaterat såväl som på andra grunder, upptäcks, förhindras och beivras. Axel Darvik (L) föreslår därför att kommunfullmäktige beslutar att

1. Behovet av eventuella styrdokument mot bortförande av barn i Göteborgs Stad ska utredas.
2. Göteborgs Stad får i uppdrag att utreda om och i så fall hur samarbetet med statliga aktörer, i syfte att motverka bortföranden, kan stärkas.
3. Öka kunskapen om problematiken med bortförda barn bland anställda hos relevanta kommunala aktörer, samt informera och utbilda om vikten av att som anställd vid Göteborgs Stad sätta svensk lagstiftning över hederskultur.

Remissinstanser

Motionen har remitterats för yttrande till förskolenämnden, grundskolenämnden, utbildningsnämnden, nämnden för funktionsstöd samt socialnämnderna Centrum och Hisingen. Remissinstansernas svar är sammanställda i nedanstående tabell.

Remissinstans	Beslut	Kommentar
Förskolenämnden	Avstyrker Yrkande S, V, MP Yrkande L, D, M Omröstning Protokollsanteckning KD	Motionen berör åtgärder och insatser som ryms inom ramen för pågående arbete och redan fattade beslut. Göteborgs Stads plan för arbetet med hedersrelaterat våld och förtryck 2020-2023, är en grund för detta arbete och uppföljningen av planen ska göras av respektive nämnd. Det finns sedan tidigare även ett kunskapsunderlag om de brister som finns i stadens arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck. Inom respektive nämnd finns kunskapen om brister och utmaningar ned på lokal enhetsnivå. Det är på den lokala nivån som skarpa och välriktade förbättringar inom ramen för stadens plan bäst tas fram. Förslagen bidrar inte till annat än ökad administration och merkostnader för insatser som redan ingår i ordinarie planering.
Grundskolenämnden	Avstyrker Översänder förvaltningens tjänsteutlåtande som eget yttrande. Yrkande L, M, D Yrkande S Yrkande V Yrkande SD Omröstning Yttrande KD	Grundskolenämnden delar motionärens beskrivning i motionen men bedömer att Göteborgs Stads plan för arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck 2020-2023 omfattar de förslag som finns i motionen. Göteborgs gemensamma plan kommer att följas upp av respektive förvaltning. Nämnden bedömer att de förslag som finns i motionen, tillsammans med andra utvecklingsbehov som kan framkomma vid uppföljningarna, samlat omhändertas av stadsledningskontoret.
Utbildningsnämnden	Avstyrker Översänder förvaltningens tjänsteutlåtande som eget yttrande. Yrkande L Yrkande M Yrkande D Yrkande V Yrkande S Yrkande MP	Nämnden anser att Göteborgs Stads plan för arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck 2020-2023 innehåller mål med tillhörande aktiviteter som till stora delar täcker förslagen i motionen. Genomförandet och uppföljningen av de aktiviteter som finns i planen bör tillse att de brister som uppdragats kan justeras, både av respektive nämnd och samlat av stadsledningskontoret. De nya läroplanerna ger rektor ett tydligare ansvar för att kunskaper om hedersrelaterat våld och förtryck återkommande behandlas i utbildningen. Statens skolverk har i uppdrag

	Yttrande S, V, MP Reservation L, M, D	att stärka det systematiska arbetet genom kunskapshöjande insatser och stöd till personal. Stadsrevisionen har nyligen genomfört en granskning av skol- och socialnämnderna för att bedöma om dessa bedriver ett ändamålsenligt arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck. Nämnden anser att det sammantaget redan finns ett kunskapsunderlag kring brister i stadens arbete och en god styrning på området samt etablerad samverkan med statliga aktörer varav motionens förslag riskerar att leda till parallell styrning och onödig administration.
Nämnden för funktionsstöd	Nämnder avstår från yttrande	Nämnden för funktionsstöd avstår från att yttra sig över motionen utifrån bedömningen att barn i målgruppen för nämndens verksamhet finns inom förskola och grundskola vilka också är remissinstanser. Bedömningen att avstå från yttrande är gjord av nämndens presidium.
Socialnämnd Centrum	Tillstyrker besluts- satserna 1 och 3 Avstyrker beslutssats 2 Översänder förvaltningens tjänsteutlåtande som eget yttrande. Yrkande L Yrkande V, S, MP Omröstning Yttrande L, KD, M Särskilt yttrande D Yttrande V, S, MP	Nämnden anser att arbetet inom staden är aktivt och att den lagstiftning, de styrdokument och den organisering av arbetet som finns idag ligger i framkant. Det finns dock utvecklingspotential inom flera delområden. En tydlig utmaning för ett systematiskt förbättringsarbete är oförutsägbarhet gällande finansieringen av arbetet. Nämnden anser att det finns ett fortsatt behov av en stadengemensam plan för arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck framöver men sett till den breda och långvariga samverkan som staden redan idag har med statliga myndigheter och andra aktörer, är nämndens bedömning att det inte finns behov av att utreda om, och i så fall hur, samarbetet med statliga aktörer kan stärkas. Kompetensutveckling specifikt kring hedersrelaterad problematik, stöd i mötet med brukare, samt värdegrundsdialoger anses vara ett mer effektivt sätt att uppnå en varaktig förändring avseende hur yrkesverksamma i staden agerar gällande

		hedersrelaterad problematik, jämfört med att informera och utbilda om vikten av att följa svensk lagstiftning.
Socialnämnd Hisingen	Tillstyrker besluts-satserna 1 och 3 Avstyrker beslutssats 2 Översänder förvaltningens tjänsteutlåtande som eget yttrande. Yrkande L Yrkande SD Yrkande C Yrkande V, S, MP Yttrande SD	Nämnden anser att arbetet inom staden är aktivt och att den lagstiftning, de styrdokument och den organisering av arbetet som finns idag ligger i framkant. Det finns dock utvecklingspotential inom flera delområden. En tydlig utmaning för ett systematiskt förbättringsarbete är oförutsägbarhet gällande finansieringen av arbetet. Nämnden anser att det finns ett fortsatt behov av en stadengemensam plan för arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck framöver men sett till den breda och långvariga samverkan som staden redan idag har med statliga myndigheter och andra aktörer, är nämndens bedömning att det inte finns behov av att utreda om, och i så fall hur, samarbetet med statliga aktörer kan stärkas. Kompetensutveckling specifikt kring hedersrelaterad problematik, stöd i mötet med brukare, samt värdegrundsdialoger anses vara ett mer effektivt sätt att uppnå en varaktig förändring avseende hur yrkesverksamma i staden agerar gällande hedersrelaterad problematik, jämfört med att informera och utbilda om vikten av att följa svensk lagstiftning.

Bedömning ur ekonomisk dimension

Grundskolenämnden anser att de förslag som finns i motionen inte medför några direkta kostnadsökningar utan handlar om vilka prioriteringar som förvaltningen och skolor gör med befintlig budget och den tid som finns till förfogande för fortbildning.

Utbildningsnämnden framhåller att en ytterligare kunskapsökning bland anställda i Göteborgs stad kring problematiken med bortförda barn samt de utredningar som föreslås av motionären kommer att rendera kostnader som i nuläget inte går att uppskatta.

Förskolenämnden anser att förslagen kommer att generera nya kostnader som inte ryms inom nämndens budget. Om alla medarbetare som möter barn och vårdnadshavare ska genomgå kompetensutveckling, utöver det som redan pågår i förskoleförvaltningen, kommer det uppstå nya kostnader. Framför allt när personal ska frigöras från sitt uppdrag och vikarier anskaffas. Därför bör motionens förslag om ökad kunskap kostnadsberäknas och förses med finansiering.

Socialnämnderna Centrum och Hisingen framhåller att en ökad ambitionsnivå inom området bidrar till ökat behov av resurser. Kunskapshöjande insatser för en stor volym av medarbetare innebär kostnader inte bara för själva utbildningstillfällena utan också för vikarier. Ökad samverkan tar också tid från berörda parter. Dessa initiala kostnader bör ses som en social investering då aktiviteterna inte bara bidrar till att säkerställa att barns rättigheter tillgodoses, utan också är samhällsekonomiskt lönsamt.

Bedömning ur ekologisk dimension

Nämnderna inte har funnit några särskilda aspekter på frågan utifrån denna dimension.

Bedömning ur social dimension

Samtliga nämnder framhåller att frihet från våld och förtryck är en universell och grundläggande mänsklig rättighet och i många fall ett brott mot den svenska lagstiftningen. Bland barn och ungdomar som lever med hedersnormer är utsattheten stor. Förskolenämnden beskriver att motionen omfattar barnrättsperspektivet då den handlar om att skydda barn och deras rättigheter. Vid ett eventuellt genomförande av motionens förslag anser förskolenämnden vidare att de lagstadgade diskrimineringsgrunderna bör tydliggöras i arbetet.

Grundskolenämnden och utbildningsnämnden beskriver att personalen som arbetar i skolan har en unik möjlighet att upptäcka utsatta ungdomar och hjälpa dem att komma i kontakt med ansvariga myndigheter. En ökad kunskap om hederskultur bland nyckelpersoner inom skolförvaltningarna och andra berörda förvaltningar kan påverka stadens förmåga att både uppmärksamma och agera i ärenden där elever påverkas av olika hederskulturella förhållningsätt i sin omgivning.

Socialnämnderna Centrum och Hisingen framhåller att kontrollen av flickors och kvinnors sexualitet utgör själva kärnan i en hedersrelaterad kontext och är starkt knuten till kollektivet. Det kan räcka med ett rykte om en flickas/kvinnas påstådda beteende för att sanktioner ska utövas. Pojkar får ofta rollen att bevaka att systrar, kvinnliga kusiner eller andra kvinnliga släktingar lever upp till de hedersnormer som råder. Homosexuella, bisexuella, trans- och queerpersoner är särskilt utsatta i en hedersrelaterad kontext. Personer med intellektuell funktionsnedsättning som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck är också en särskilt sårbar och svårupptäckt målgrupp. De är ofta i beroendeställning till den/de som utövar våldet.

Jonas Kinnander

Eva Hessman

Direktör Ärende och utredning

Stadsdirektör

Bilagor:

1. Motionen
2. Förskolenämndens handlingar 2023-09-27 § 172
3. Grundskolenämndens handlingar 2023-09-26 § 187
4. Utbildningsnämndens handlingar 2023-09-19 § 142
5. Socialnämnd Centrums handlingar 2023-09-26 § 202
6. Socialnämnd Hisingens handlingar 2022-08-30 § 253

Handling 2023 nr 120

Motion av Axel Darvik (L) om att stärka kommunens arbete mot bortförandet av barn till andra länder

Bortförandet av barn i Sverige mot barnets, och ofta även den andra vårdnadshavarens, vilja är ett utbrett men underprioriterat samhällsproblem. De flesta incidenterna drabbar barn i familjer med utländsk bakgrund som ett resultat av hederskultur och i många av fallen med bortförande var barnen sedan tidigare kända av ansvariga myndigheter i Sverige. Ofta blir barnen sedan med tvång också bortgifta i förälderns hemland.

Sedan 2018 har UD hanterat 916 ärenden av barn som förts bort till andra länder mot sin vilja, men mörkertalet är stort då detta endast inkluderar bortföranden som resulterat i ett aktivt ärende hos UD. Många drabbade föräldrar eller andra närstående anmäler inte bortföranden då de inte litar på svenska myndigheters förmåga att hjälpa.

Ett särskilt problem har varit och är att barn som förs bort från Sverige tas till länder som inte skrivit på 1980 års Haagkonvention gällande internationella barnbortföranden, exempelvis Syrien eller Somalia. Detta innebär att det i dessa länder är extremt svårt för svenska myndigheter, eller civila svenska aktörer, att tillhandahålla hjälp för barnet och eventuella berörda anhöriga kvar i Sverige.

Från statligt håll har flera åtgärder föreslagits, däribland ett utökat utreseförbud och indragna barnbidrag för föräldrar som fört bort sitt barn. Många kommuner har dock släpat efter i sitt arbete mot detta och det har funnits och finns, vilket jämställdhetsmyndigheten visat i en rapport, en utbredd ängslan bland många kommunala aktörer att konfrontera problemet och ta den del av ansvaret för att motverka barnbortföranden som faktiskt ligger på kommunen.

Att säkerställa att barn inte förs ut ur landet mot sin vilja och inte tvingas leva under hedersförtryck och våld är en självklarhet för Liberalerna. Det är också lika självklart för oss att svensk lagstiftning gäller i Sverige, och att detta reflekteras i beslut på kommunal och statlig nivå även i frågor som relaterar till hederskultur. Detta är oerhört viktigt för barn och ungas hälsa och välmående, men även i en integrationskontext där det är uppenbart att familjer, och i synnerhet barn, som ber om hjälp med sin hederskultursproblematik och faktiskt också får denna hjälp blir mer benägna att hysa tilltro till och respektera de svenska myndigheterna.

Barn har rätt att känna sig trygga i Sverige som land och Göteborg som stad. Göteborg ska vara en kommun där våld och förtryck mot barn, hedersrelaterat såväl som på andra grunder, upptäcks, förhindras och beivras.

Förslag till beslut i kommunfullmäktige:

1. Behovet av eventuella styrdokument mot bortförande av barn i Göteborgs Stad ska utredas.
2. Göteborgs Stad får i uppdrag att utreda om och i så fall hur samarbetet med statliga aktörer, i syfte att motverka bortföranden, kan stärkas.
3. Öka kunskapen om problematiken med bortförda barn bland anställda hos relevanta kommunala aktörer, samt informera och utbilda om vikten av att som anställd vid Göteborgs Stad sätta svensk lagstiftning över hederskultur.

Axel Darvik (L)

Med 5 ja-röster mot 4 nej-röster bifaller nämnden yrkandet från S, V och MP daterat 2023-09-25

Protokollsanteckning

Kristina Norén Lallo (KD) lämnar följande protokollsanteckning:

”Om jag hade fått rösta hade jag röstat bifall till tjänsteutlåtandets förslag till beslut”

Justering

Paragrafen är omedelbart justerad.

Protokollsutdrag skickas till

stadsledningskontoret@stadshuset.goteborg.se

Vid protokollet

Sekreterare

Emma Dolonius

Rätt utdraget ur protokoll intygar:

Helena Lindberg, chef Planering, analys och kansli

Justering av protokollet har tillkännagivits genom anslag på kommunens anslagstavla

Tjänsteutlåtande

Utfärdat 2023-08-31

Diarienummer: N608-1674/23

Handläggare: Anna Lagerquist

E-post: anna.lagerquist@forskola.goteborg.se

Remissvar – Motion av Axel Darvik (L) om att stärka kommunens arbete mot bortförandet av barn till andra länder

Förslag till beslut

1. Förskolenämnden tillstyrker *Motion av Axel Darvik (L) om att stärka kommunens arbete mot bortförandet av barn till andra länder*
2. Yttrande i enlighet med förskoleförvaltningens tjänsteutlåtande översänds till stadsledningskontoret.
3. Paragrafen justeras omedelbart.

Sammanfattning

Stadsledningskontoret har begärt att förskolenämnden yttrar sig över *Motion av Axel Darvik (L) om att stärka kommunens arbete mot bortförandet av barn till andra länder*. Remissvaret ska vara stadsledningskontoret tillhanda senast 29 september 2023.

Motionen innehåller tre förslag till beslut i kommunfullmäktige. Syftet med motionen är att stärka arbetet på kommunnivå.

Förskoleförvaltningen ställer sig bakom förslagen i motionen. En av kommentarerna som förvaltningen framför är att ett eventuellt genomförande av förslagen i motionen med fördel kan göras i samordning med insatser som beskrivs i befintliga styrdokument för Göteborgs Stad. Några exempel på sådana styrdokument är *Göteborgs Stads plan för arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck 2020–2023* och *Göteborgs Stads plan för att motverka tystnadskulturer 2023–2025*.

Bedömning ur ekonomisk dimension

I förskoleförvaltningen är cirka 8 900 medarbetare anställda. Majoriteten av medarbetarna (cirka 8 000) möter barn och vårdnadshavare och har sin arbetsplats i verksamheterna förskola, pedagogisk omsorg och öppen förskola. Om alla medarbetare som möter barn och vårdnadshavare ska genomgå kompetensutveckling, utöver det som redan pågår i förskoleförvaltningen, kommer det uppstå nya kostnader. Framför allt när personal ska frigöras från sitt uppdrag och vikarier anskaffas. Förskoleförvaltningen gör bedömningen att kostnader för sådan kompetensutveckling inte ryms inom ramen för förskolenämndens budget. Därför bör motionens förslag om ökad kunskap kostnadsberäknas och förses med finansiering.

Bedömning ur ekologisk dimension

Förvaltningen har inte funnit några särskilda aspekter på frågan utifrån denna dimension.

Bedömning ur social dimension

Motionen tar upp barn och ungas hälsa och välmående samt barns rätt att känna sig och vara trygga. Motionen tar även upp Jämställdhetsmyndighetens rapport *Bortförda Barn och Unga* (2022:25). Ytterligare mångfaldsperspektiv nämns inte i motionen. Vid ett eventuellt genomförande av motionens förslag anser förskoleförvaltningen att de lagstadgade diskrimineringsgrunderna bör tydliggöras i arbetet.

Barnkonventionen

Artikel 11¹ i barnkonventionen handlar om att bekämpa olovligt bortförande och kvarhållande av barn i utlandet. Motionen hänvisar inte till barnkonventionen men tar upp *Konventionen om de civila aspekterna på internationella bortföranden av barn*.

Konventionen togs fram vid en internationell konferens i Haag år 1980 och ratificerades av den svenska regeringen i februari år 1989.

Förskoleförvaltningen anser att motionen omfattar barnrättsperspektivet då den handlar om att skydda barn och deras rättigheter.

Samverkan

Information har skett med de fackliga organisationerna vid förvaltningssamverkan den 20 september 2023.

Bilaga

Motion av Axel Darvik (L) om att stärka kommunens arbete mot bortförandet av barn till andra länder

¹ Artikel 11

1. Konventionsstaterna skall vidta åtgärder för att bekämpa olovligt bortförande och kvarhållande av barn i utlandet.
2. För detta ändamål skall konventionsstaterna främja ingåendet av bilaterala eller multilaterala överenskommelser eller anslutning till befintliga överenskommelser.

Ärendet

Stadsledningskontoret har begärt att förskolenämnden yttrar sig över *Motion av Axel Darvik (L) om att stärka kommunens arbete mot bortförandet av barn till andra länder*. Remissvaret ska vara stadsledningskontoret tillhanda senast 29 september 2023. På grund av tidplanen medges ingen bordläggning.

Beskrivning av ärendet

Förskolenämnden har mottagit remissen *Motion av Axel Darvik (L) om att stärka kommunens arbete mot bortförandet av barn till andra länder* från stadsledningskontoret med begäran om yttrande. Remissvaret ska vara stadsledningskontoret tillhanda senast 29 september 2023.

Motionen innehåller en kort bakgrundsbeskrivning av frågan samt tre förslag till beslut i kommunfullmäktige. Syftet med motionen är att stärka arbetet på kommunnivå.

Förvaltningens bedömning

Motionen fokuserar på barn i en hederskontext som blir bortförda och kvarhållna mot sin vilja i utlandet, ett exempel som motionen tar upp är tvångsgifte. För att veta att något är mot sin vilja behöver barnet vara tillräckligt gammal och mogen för att kunna förstå eventuella konsekvenser. Först då kan barnet antas ha förmåga, men kanske inte alltid möjlighet, att signalera om de inte vill följa med sina vårdnadshavare.

Förskoleförvaltningen vill lyfta att barn i förskoleåldern (1–5 år) oftast vill följa med sin/sina vårdnadshavare och har troligen ännu inte förmågan att förstå eventuella konsekvenser. Barn är således främst utelämnade till att vuxna i deras närhet tar beslut, som inte inskränker på deras mänskliga rättigheter, och signalerar till berörda myndigheter.

I förskolan handlar bortförda och kvarhållna barn utomlands, i ett syfte som inte gynnar barnets intresse och i en hederskontext, främst om uppfostning och kvinnlig könsstämpning.

I motionen framförs tre förslag till beslut i kommunfullmäktige.

1. *Behovet av eventuella styrdokument mot bortförande av barn i Göteborgs Stad ska utredas.*

Förskoleförvaltningen ställer sig bakom förslaget att först utreda behovet av nytt styrdokument för Göteborgs Stad innan eventuellt uppdrag ges att ta fram ett sådant. Utredningen bör pröva behovet mot redan befintlig styrning på området.

Förskoleförvaltningen ser att befintliga styrdokument (program och planer på staden-nivå) med fördel skulle kunna samordnas för att stötta arbetet mot bortförande och kvarhållande av barn i utlandet. Berörda förvaltningar skulle även kunna se över och eventuellt revidera sina verksamhetsnära rutiner, till exempel rutin för orosanmälan, i syfte att tydligare införliva frågan. Denna möjlighet skulle innebära att ett nytt styrdokument inte behövs på området.

2. *Göteborgs Stad får i uppdrag att utreda om och i så fall hur samarbetet med statliga aktörer, i syfte att motverka bortföranden, kan stärkas.*

Samarbete mellan myndigheter, både kommunala och statliga, är centralt för att tillgodose barns rättigheter. Förskoleförvaltningen ställer sig därmed bakom förslaget. För att kunna stärka samarbetet bör föreslagna utredning först klargöra vilket ansvar varje aktör har och vad det ansvaret innebär. Ett sådant klargörande kommer att påvisa gränssnitt och eventuella ”glapp” i process och ansvar. Därmed tydliggörs samarbetsytorna och eventuella behov av att utveckla dem.

3. *Öka kunskapen om problematiken med bortförda barn bland anställda hos relevanta kommunala aktörer, samt informera och utbilda om vikten av att som anställd vid Göteborgs Stad sätta svensk lagstiftning över hederskultur.*

Förskoleförvaltningen delar motionens syn på att kunskap om frågan behöver öka hos medarbetare. Om motionens förslag om att öka kunskapen antas kan genomförandet med fördel samordnas med kompetenshöjande insatser som är en del av befintliga styrande dokument som berör området, till exempel kommande handlingsplan mot våld i nära relationer samt *Göteborgs Stads plan för arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck 2020–2023*. Förskoleförvaltningen ser även att det är av vikt att samma utbildning ges återkommande för att kunna nå alla medarbetare och för att upprätthålla kunskapsnivån vid personalomsättning/nyrekrytering.

Det är en självklarhet att som anställd i förskoleförvaltningen följa svensk lagstiftning. Dock finns det situationer där enskild anställd väljer att avstå från att till exempel göra en orosanmälan. Det kan då handla om otillåten påverkan från vårdnadshavare eller andra i barnets närhet. I vissa fall hotas medarbetare, och deras närstående, med repressalier om orosanmälan görs eller frågor ställs till barnet. Förskoleförvaltningen ser därför en koppling mellan motionens förslag till beslut och befintliga styrdokument så som *Göteborgs Stads plan för att motverka tystnadskulturer 2023–2025*. Det finns även en koppling till förskoleförvaltningens egen utredning *Uppdrag att avveckla tystnadskulturen med syfte att förstärka personalens säkerhet* som genomfördes under våren år 2022 på uppdrag av förskolenämnden. Ett eventuellt genomförande av motionens förslag bör kopplas till arbetet med trygghet, motverkan av tystnadskultur och brottsförebyggande arbete för att på ett tryggt och säkert sätt kunna leva upp till anmälningsplikten.

Johan Olofson

Eva Berg

Förvaltningsdirektör

Avdelningschef Verksamhetsstöd

Expedieras till: stadsledningskontoret@stadshuset.goteborg.se.

Remissvaret lämnas i Word-format. Diarienummer 0532/23 och remissinstansens namn anges i ämnesraden på e-postmeddelandet. Protokollsutdrag och tjänsteutlåtande bifogas.

Yrkande

Socialdemokraterna, Vänsterpartiet, Miljöpartiet

2023-09-25

Ärende nr 7

Yrkande angående – Motion av Axel Darvik (L) om att stärka kommunens arbete mot bortförande av barn till andra länder

Förslag till beslut

I förskolenämnden.

1. Motion av Axel Darvik (L) om att stärka kommunens arbete mot bortförande av barn till andra länder avslås.

Yrkandet

Vi delar grundskoleförvaltningens bedömning att motionen berör åtgärder och insatser som ryms inom ramen för pågående arbete och redan fattade beslut. Den stadengemensamma planen för arbetet med hedersrelaterade frågor, *Göteborgs Stads plan för arbetet med hedersrelaterat våld och förtryck 2020–2023*, är en grund för detta arbete. Det finns sedan tidigare även ett kunskapsunderlag om de brister som finns i stadens arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck. Planen sträcker sig fram till årsskiftet 2023 och uppföljningen av planen ska göras av respektive förvaltning.

Trots de stora insatser och många åtgärder som staden redan gör och vidtagit, är hedersförtryck fortfarande ett utbrett problem i Göteborg. Förskolan som är en frivillig skolform omfattas inte av motsvarande regelverk för skolpliktsbevakning som grundskolan. Om ett barn saknas från förskolan är det medarbetarnas och rektorns ansvar att ta kontakt med vårdnadshavare för att efterhöra barnet. Om det inte går att få kontakt med vårdnadshavare, eller om det finns en oro för barnet, har personalen en skyldighet att göra en orosanmälan till socialtjänsten. Förskolan kan även vända sig till Resursteam Heder för rådgivning och konsultation. Vid misstanke om att barn är utsatta för kriminella handlingar, ex tvångsgifte eller könsstympning i utlandet, ska polisanmälan göras omgående.

Inom respektive nämnder och styrelser finns kunskapen om brister och utmaningar ned på lokal enhetsnivå. Det är på den lokala förskole- och nämndnivån som skarpa och välriktade förbättringar inom ramen för stadens plan bäst tas fram. Det kan till exempel vara att ta fram gemensamma rutiner för orosanmälan till socialtjänsten. Vi delar motionärens engagemang i kampen mot hedersförtryck men ser inte att förslagen bidrar till annat än ökad administration och merkostnader för insatser som redan ingår i ordinarie planering.

Yrkande
Särskilt yttrande

L, M, D
KD

230925

Ärende 13

Yrkande – Yttrande över motion från Axel Darvik (L), arbete mot bortförande av barn.

Förslag till beslut

I Grundskolenämnden

1. Grundskolenämnden tillstyrker motionen och översänder yrkandet från L, M, D, särskilt yttrande KD, daterat 2023-09-25 som sitt yttrande till kommunstyrelsen.
2. Paragrafen förklaras omedelbart justerad.

Yrkandet

Under den senaste tiden har det framkommit omfattande brister i Grundskoleförvaltningens arbete med bortförda barn. Sjumilaskolan har rapporterat att 36 barn saknades vid läsårsstart och nämnden har ingen sammanhållen bild av hur det ser ut över staden. Det finns en överhängande risk att bland de saknade eleverna döljer sig bortförda barn. Även om Stadsrevisionens nyligen publicerade rapport bekräftar att det finns rutiner på detta område visar verkligheten på bristerna i implementerandet av dessa rutiner.

Jämställdhetsmyndighetens rapport *Bortförda barn och unga (2022:25)* visar på bristerna i kunskap, styrning och samordning i kommuner. Rapporten visar dessutom att de flesta bortförda barn är kända av en eller flera myndigheter innan bortförandet. Detta bekräftar att mer behöver göras på alla nivåer för att förhindra att barn förs bort.

I Stadsrevisionens rapport framkommer att det i vissa områden förekommer personal som upprätthåller hedersnormer. Vidare bedömer Stadsrevisionen att Grundskolenämnden inte säkerställer att personal har den kompetens om hedersrelaterat våld och förtryck som den behöver. Stadsrevisionen bedömer också att det inte finns tillräcklig samverkan mellan skolan och socialtjänsten. I fallet med misstänkt bortförda barn finns det ingen rutin vem som samordnar kontakten med polis och vem som gör vad för att hitta barnet.

Mot bakgrund av ovanstående tillstyrker vi motionen.

Yttrande över motion av (L) om att stärka kommunens arbete mot bortförandet av barn till andra länder

§ 187, N609-2290/23

Beslut

1. Grundskolenämnden avstyrker motionen och översänder förvaltningens tjänsteutlåtande, daterat 2023-08-10, som sitt yttrande till kommunfullmäktige.
2. Paragrafen förklaras omedelbart justerad.

Ärendet

Grundskolenämnden ska yttra sig över motion från Axel Darvik (L) i kommunfullmäktige. Stadsledningskontoret har begärt att yttrandet ska inkomma senast den 29 september 2023.

Handlingar

Grundskoleförvaltningens tjänsteutlåtande, daterat 2023-08-10

Bilaga 1, Motion av Axel Darvik (L) om att stärka kommunens arbete mot bortförandet av barn till andra länder

Bilaga 2, Göteborgs Stads plan för arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck 2020–2023

Yrkande från L, M och D med särskilt yttrande från KD daterat 2023-09-25

Yrkanden

Patrik Krantz (L) yrkar bifall till yrkandet från L, M och D.

Dario Espiga Corbo (S) yrkar bifall till förvaltningens förslag.

Jessica Blixt (D) yrkar bifall till yrkandet från L, M och D.

Ante Bränholm (V) yrkar bifall till förvaltningens förslag.

Viktoria Tryggvadottir Rolka (S) yrkar bifall till förvaltningens förslag.

Nicklas Gretzer (M) yrkar bifall till yrkandet från L, M och D.

Veronica Oxklint (SD) yrkar bifall till yrkandet från L, M och D.

Utdrag ur protokoll

Sammanträdesdatum: 2023-09-26

Beslutsgång

Ordföranden ställer förvaltningens förslag mot yrkande från L, M och D och finner att nämnden bifallit förvaltningens förslag.

Omröstning begärs.

Omröstning

Nämnden godkänner följande ordning för omröstning:

Ja-röst för bifall till förvaltningens förslag.

Nej-röst för bifall till yrkandet från L, M och D.

Viktoria Tryggvadottir Rolka (S), Anita Waltersdotter (V), Dario Espiga Corbo (S), Hillevi Werring (MP) och Ante Bränholm (V) röstar ja.

Nicklas Gretzer (M), Jessica Blixt (D), Patrik Krantz (L) och Veronica Oxklint (SD) röstar nej.

Med 5 ja-röster röstar mot 4 nej-röster har grundskolenämnden beslutat enligt förvaltningens förslag.

Protokollsutdrag skickas till

Kommunstyrelsen

Utdrag ur protokoll

Sammanträdesdatum: 2023-09-26

Dag för justering

2023-09-26

Vid protokollet

Sekreterare

Gustav Boström

Ordförande

Viktoria Tryggvadottir Rolka (S)

Justerande

Patrik Krantz (L)

Rätt utdraget intygar i tjänsten:

Gustav Boström

Nämndsekreterare

Tjänsteutlåtande

Utfärdat 2023-08-10

Diarienummer N609-2290/23

Handläggare:

Christian Arensberg

E-post: christian.arensberg@grundskola.goteborg.se

Yttrande över motion från Axel Darvik (L), arbete mot bortförande av barn

Förslag till beslut

I grundskolenämnden,

1. Grundskolenämnden avstyrker motionen och översänder förvaltningens tjänsteutlåtande, daterat 2023-08-10, som sitt yttrande till kommunfullmäktige.
2. Paragrafen förklaras omedelbart justerad.

Sammanfattning

Kommunstyrelsen har begärt ett yttrande från grundskolenämnden över Axel Darviks (L) motion i kommunfullmäktige om att stärka kommunens arbete mot bortförandet av barn till andra länder.

Grundskoleförvaltningen delar motionärens beskrivning i motionen men bedömer att *Göteborgs Stads plan för arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck 2020–2023* omfattar de förslag som finns i motionen. Göteborgs gemensamma plan kommer att följas upp av respektive förvaltning. Förvaltningen bedömer att de förslag som finns i motionen, tillsammans med andra utvecklingsbehov som kan framkomma vid uppföljningarna, samlat omhändertas av stadsledningskontoret.

Förvaltningen föreslår att grundskolenämnden avstyrker motionens tre förslag.

Bedömning ur ekonomisk dimension

De förslag som finns i motionen medför inga direkta kostnadsökningar utan handlar om vilka prioriteringar som förvaltningen och skolor gör med befintlig budget och den tid som finns till förfogande för fortbildning.

Bedömning ur ekologisk dimension

Förvaltningen har inte funnit några särskilda aspekter på frågan utifrån denna dimension

Bedömning ur social dimension

Frihet från våld och förtryck är en universell och grundläggande mänsklig rättighet. Bland barn och ungdomar som lever med hedersnormer är utsattheten stor. Personal som arbetar i skolan träffar elever dagligen och har en unik möjlighet när det handlar om att upptäcka utsatta ungdomar och hjälpa dem att komma i kontakt med ansvariga myndigheter, vilket

är i linje med barnkonventionens artikel 19 om barnets rätt att skyddas från alla former av våld.

Motionens förslag har ingen direkt påverkan på någon elevgrupp då förslagen främst handlar om att utreda behov. En ökad kunskap om hederskultur bland nyckelpersoner inom grundskoleförvaltningen och andra berörda förvaltningar kan påverka stadens förmåga att både uppmärksamma och agera i ärenden där elever påverkas av olika hederskulturella förhållningsätt i sin omgivning.

Samverkan

Information på facklig samverkansgrupp (FSG) den 18 september 2022.

Bilagor

1. Motion av Axel Darvik (L) om att stärka kommunens arbete mot bortförandet av barn till andra länder
2. Göteborgs Stads plan för arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck 2020–2023

Ärendet

Grundskolenämnden ska yttra sig över motion från Axel Darvik (L) i kommunfullmäktige.

Stadsledningskontoret har begärt att yttrandet ska inkomma senast den 29 september 2023.

Beskrivning av ärendet

Stadsledningskontoret har skickat en motion från Axel Darvik (L) i kommunfullmäktige till grundskolenämnden för yttrande. Motionen är även skickad till förskoleförvaltningen, utbildningsförvaltningen, nämnden för funktionsstöd och socialnämnderna Centrum samt Hisingen för yttrande.

Axel Darvik (L) skriver att bortförandet av barn är ett utbrett och underprioriterat samhällsproblem där det från statligt håll har föreslagits flera åtgärder men att det finns en utbredd ängslan bland många kommunala aktörer att konfrontera problemet och ta del av ansvaret att motverka barnbortföranden.

Vidare framhåller motionären att det är oerhört viktigt för barn och ungas välmående och hälsa att individer som är utsatta och ber om hjälp faktiskt också får denna hjälp. Här finns även ett integrationsperspektiv, menar Darvik, då de som får hjälp med sin hedersproblematik blir mer benägna att hysa tilltro till och respektera svenska myndigheter.

Kommunfullmäktige föreslås därför i motionen besluta att:

1. Behovet av eventuella styrdokument mot bortförande av barn i Göteborgs Stad ska utredas.
2. Göteborgs Stad får i uppdrag att utreda om och i så fall hur samarbetet med statliga aktörer, i syfte att motverka bortföranden, kan stärkas.
3. Öka kunskapen om problematiken med bortförda barn bland anställda hos relevanta kommunala aktörer, samt informera och utbilda om vikten av att som anställd vid Göteborgs Stad sätta svensk lagstiftning över hederskultur.

I Göteborg finns det ett ambitiöst arbete för att motverka de problem som beskrivs i motionen. Den stadengemensam planen för arbetet med hedersrelaterade frågor, *Göteborgs Stads plan för arbetet med hedersrelaterat våld och förtryck 2020–2023 (Göteborgsplanen)* är en grund för detta arbete.

Sedan tidigare finns även ett kunskapsunderlag¹ om de brister som finns i stadens arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck.

I Göteborgsplanen finns det reglerat hur insatserna i planen ska följas upp. Planen sträcker sig fram till årsskiftet 2023 och uppföljningen av planen ska göras av respektive förvaltning och med stadsledningskontoret som ett kvalitetsnav i uppföljningen.

¹ Heder och samhälle, Det hedersrelaterade våldets och förtryckets uttryck och samhällets utmaningar, Örebro Universitet 2019

I framtagandet av yttrandet har förvaltningen varit i kontakt och samarbetat med utbildningsförvaltningen. Professionsutvecklarna för kuratorer inom grundskoleförvaltningen har också bidragit till yttrandet.

Förvaltningens bedömning

Förvaltningen delar motionärens beskrivning av problemet kring bortförande av elever och behovet av att förvaltningen tillsammans med andra förvaltningar och myndigheter behöver arbeta mer, var för sig och samordnat. En ökad kunskap om hederskultur bland nyckelpersoner inom grundskoleförvaltningen och andra berörda förvaltningar kan påverka stadens förmåga att både uppmärksamma och agera i ärenden där elever påverkas av olika hederskulturella förhållningsätt från sin omgivning.

Det finns dock redan en stadengemensam plan som omfattar de områden och förslag som motionären tar upp, *Göteborgs Stads plan för arbetet med hedersrelaterat våld och förtryck 2020–2023 (Göteborgsplanen)*. Förvaltningen bedömer att framför allt aktiviteterna 3:1 och 3:2 omfattar det som motionären vill uppnå med sina förslag, se nedan. Enligt personal inom förvaltningen har Göteborgsplanen bidragit till att det i Göteborg bedrivs ett omfattande samarbete mellan myndigheter som i många fall är unikt nationellt.

Parallellt med framtagandet av *Göteborgsplanen* genomfördes en kartläggning av forskare från Örebro Universitet för att få ett kunskapsunderlag kring behov, brister och adekvata åtgärder. Även rekommendationerna från Amanda-kommissionen² har arbetats in i planen. Utifrån det gedigna underlaget för planen återfinns bland annat delmål 3, *Yrkesverksamma som möter individer i hederskontext har ett adekvat och fungerande stöd*, med tillhörande aktivitet 3.1 *Genomför kompetenshöjande insatser för yrkesverksamma i brukarnära verksamheter*. Berörda nämnder ges eget ansvar för att detta genomförs. I samma delmål ingår även aktiviteten 3.2 *Stärk samordning och samverkan*. Etablerad samverkan finns internt och med andra myndigheter men detta arbete behöver stärkas ytterligare, då främst på individnivå. Här har social- och skolnämnderna samt nämnden för funktionsstöd ansvaret.

Den statliga styrningen regleras i till exempel lagstiftningen mot barn- och tvångsäktenskap (2014), att barnkonventionen blev svensk lag (2020) och förbudet mot utländska barnäktenskap (2019). I de reviderade läroplanerna från 2022 finns det också tydliga riktlinjer för hur skolor ska arbeta med frågor som berör hedersrelaterad brottslighet.

Förvaltningen bedömer att det finns god styrning på området genom svensk lagstiftning och Göteborgs Stads plan för arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck 2020–2023, som till stora delar redan adresserar förslagen i motionen.

Floran av styrande dokument inom skolan är omfattande med både statlig och kommunal styrning. Förvaltningen menar att arbetet på de enskilda skolorna underlättas av att staden har få och tydliga styrande dokument för att skolorna ska kunna fokusera på de av staden prioriterade områdena. Enligt förvaltningen skulle det försvåra skolornas arbete med fler

² Kommunstyrelsen i Göteborg gav 2018 stadsledningskontoret i uppdrag att tillsätta och samordna en Amandakommission för att säkerställa att Göteborgs Stad i framtiden inte brister i sitt arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck.

initiativ enligt motionen inom skolområdet då det ökar risken för överlappande styrande dokument.

Göteborg har idag i ett nationellt perspektiv ett både omfattande och unikt samarbete för att motverka att barn förs bort till andra länder mot sin vilja. Exempel på etablerad samverkan med andra myndigheter är Insats Focus på Landvetter flygplats och Regionalt stödcentrum heder. *Göteborgsplanen* är ett exempel på planer som styr och skapar förutsättningar för detta arbete. I planen anges att varje nämnd är ansvarig för sin egen uppföljning och att stadsledningskontoret följer upp planen kvalitativt med utgångspunkt i genomförbarhet och implementeringstakt.

Grundskoleförvaltningen menar att det i respektive förvaltnings uppföljning kommer att framgå i vilken utsträckning som det finns fortsatt behov av en stadengemensam plan och vilka aktiviteter som den behöver omfatta. I uppföljningsarbetet och analysen av behovet av en ny plan har stadsledningskontoret ett stort ansvar.

Med utgångspunkt i att det finns god statlig styrning, *Göteborgsplanen* och dess uppföljning och de många goda exempel på aktiviteter som fortsatt behöver följas upp och utvecklas föreslår förvaltningen att grundskolenämnden avstyrker motionen.

Göteborgs Stad Grundskoleförvaltningen

Maria Andersson
Förvaltningsdirektör

Helena Sjöberg
Avdelningschef

Remissutskick

Utfärdat 2023-05-24

Diarienummer 0532/23

Handläggare: Britta Timan

Telefon: 031-368 04 56

E-post: britta.timan@stadshuset.goteborg.se

Nämndremiss

Motion av Axel Darvik (L) om att stärka kommunens arbete mot bortförandet av barn till andra länder, handling 2023 nr 120

Remissinstanser

Bifogat ärende översänds till förskolenämnden, grundskolenämnden, utbildningsnämnden, nämnden för funktionsstöd, socialnämnderna Centrum samt Hisingen för yttrande.

Svar till stadsledningskontoret

Remissvaret ska ha kommit in till stadsledningskontoret senast 2023-09-29. Svaret lämnas i Word-format och skickas till stadsledningskontoret@stadshuset.goteborg.se. Ange diarienummer 0532/23 och remissinstansens namn i ämnesraden på e-postmeddelandet. Bifoga protokollsutdrag och tjänsteutlåtande.

Utformning av remissvar

Yttrandet ska utformas i enlighet med Göteborgs Stads [riktlinje för kommunstyrelsens remittering](#).

För frågor avseende hanteringen av remissen hänvisas till Britta Timan.

För kommunstyrelsen

Louise Odengard

Avdelningschef

Ärende och utredning

Yttrande över motion från Axel Darvik (L) om att stärka kommunens arbete mot bortförandet av barn till andra länder (SLK:s dnr 0532/23)

§ 142, 0946/23

Beslut

Utbildningsnämnden beslutar

- att avstyrka motionen.
- att översända nämndens yttrande till stadsledningskontoret.

Handling/ar

Tjänsteutlåtande 2023-50

Förvaltningens samverkansgrupp 2023-09-11

Yrkanden

2:e vice ordförande, Pär Gustafsson (L) och Hakan Önal (M) och Camilla Harrysson (D) yrkar bifall till motionen.

1:e vice ordförande Joakim Byvik(V), Oscar Linde Svedestad (S) och Linda von Corswant (MP) yrkar att motionen avstyrks i enlighet med tjänsteutlåtandet.

Propositionsordning

Ordförande ställer förslagen mot varandra och finner att utbildningsnämnden fattar beslut enligt tjänsteutlåtandet.

Protokollsanteckning/ar

Ordförande, Milyon Tekle Haile (S), antecknar yttrande från (S) (V) (MP).

Yttrandet biläggs protokollet som bilaga 2.

Utdrag ur protokoll

Sammanträdesdatum: 2023-09-19

Reservation/er

Reservation L M och D till förmån för eget yrkande.

2:e vice ordförande, Pär Gustafsson (L), Hakan Önal (M) och Camilla Harrysson (D) reserverar sig mot beslutet till förmån för eget yrkande.

Protokollsutdrag skickas till

Stadsledningskontoret

Dag för justering

2023-09-26

Vid protokollet

Sekreterare

Britta Ryding

Ordförande

Milyon Tekle Haile

Justerande

Pär Gustafsson

Tjänsteutlåtande Nr: 2023-50

Utfärdat 2023-08-23

Diarienummer 0946/23

Handläggare

Katarina Högfeldt

Telefon: 031-367 00 36

E-post: katarina.hogfeldt@educ.goteborg.se

Yttrande över motion från Axel Darvik (L) om att stärka kommunens arbete mot bortförandet av barn till andra länder, handling 2023 nr 120. SLK:s dnr 0532/23

Förslag till beslut

I utbildningsnämnden

- Att avstyrka motionen.
- Att översända nämndens yttrande till stadsledningskontoret.

Sammanfattning

I föreliggande motion föreslås kommunfullmäktige besluta att behovet av eventuella styrdokument mot bortförande av barn i Göteborgs Stad ska utredas, att staden får i uppdrag att utreda om samarbetet med statliga aktörer kan stärkas samt att öka kunskapen om problematiken med bortförda barn bland anställda hos relevanta kommunala aktörer.

Förvaltningen ser att Göteborgs Stads plan för arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck 2020–2023 innehåller mål med tillhörande aktiviteter som till stora delar täcker förslagen i motionen. I planen framgår det att etablerad samverkan med statliga aktörer redan finns men också att den behöver stärkas ytterligare, då främst på individnivå. Det framgår även att ett starkt fokus på kompetensutvecklingssatsningar behövs som ska följas upp i verksamheterna för att säkerställa god effekt. Förvaltningens bedömning är att genomförande och uppföljning av de aktiviteter som definieras i planen bör tillse att de brister som uppdragats kan justeras, både av respektive nämnd och samlat av stadsledningskontoret.

De nya läroplanerna för gymnasieskola och anpassad gymnasieskola ger rektor ett tydligare ansvar för att kunskaper om hedersrelaterat våld och förtryck återkommande behandlas i utbildningen. Det nya kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer omfattar kunskaper om maktstrukturer kopplade till hedersrelaterat våld och förtryck. Statens skolverk har givits i uppdrag att stärka det systematiska arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck i skolan genom kunskapshöjande insatser och stöd till personal. Regeringen har gett Skolinspektionen i uppdrag att granska skolans arbete. Därutöver har stadsrevisionen nyligen genomfört en granskning av skol- och socialnämnderna för att bedöma om dessa bedriver ett ändamålsenligt arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck.

Förvaltningen bedömer att det sammantaget redan finns ett kunskapsunderlag kring brister i stadens arbete och en god styrning på området samt etablerad samverkan med

statliga aktörer varav motionens förslag riskerar att leda till parallell styrning och onödig administration. Förvaltningen föreslår utbildningsnämnden att avstyrka motionen.

Bedömning ur ekonomisk dimension

En ytterligare kunskapsökning bland anställda i Göteborgs stad kring problematiken med bortförda barn samt de utredningar som föreslås av motionären kommer att rendera kostnader som i nuläget inte går att uppskatta.

Bedömning ur ekologisk dimension

Förvaltningen har inte funnit några särskilda aspekter på frågan utifrån denna dimension.

Bedömning ur social dimension

Frihet från våld och förtryck är en universell och grundläggande mänsklig rättighet. Bland barn och ungdomar som lever med hedersnormer är utsattheten stor. Personal som arbetar i skolan och träffar elever dagligen har en unik möjlighet när det handlar om att upptäcka utsatta ungdomar och hjälpa dem att komma i kontakt med ansvariga myndigheter, vilket är i linje med barnkonventionens artikel 19 om barnets rätt att skyddas från alla former av våld.

I gymnasieskolan ska hedersrelaterat våld och förtryck förebyggas och bemötas med kunskap och aktiva insatser men det är av stor vikt att samhällets alla stödfunktioner fungerar när barn och unga söker hjälp men även samhällsinstanserna förmår identifiera och adressera våldutsattheten för dem som inte aktivt söker hjälp.

Utbildningsförvaltningens skolor arbetar främjande och förebyggande för en trygg miljö vilket överensstämmer väl med barnkonventionens grundläggande och vägledande principer i huvudartiklarna 2, 3, 6, och 12 samt utifrån läroplanens reviderade mål för kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer och Göteborgs stads plan för arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck.

Samverkan

I förvaltningens samverkansgrupp 2023-09-11.

Bilagor

1. Motion av Axel Darvik (L) om att stärka kommunens arbete mot bortförandet av barn till andra länder, handling 2023 nr 120.
2. Göteborgs Stads plan för arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck 2020-2023

Ärendet

Utbildningsnämnden har att ta ställning till en motion av Axel Darvik (L) om att stärka kommunens arbete mot bortförandet av barn till andra länder, handling 2023 nr 120.

Utbildningsnämndens yttrande ska vara stadsledningskontoret tillhanda senast 2023-09-29.

Beskrivning av ärendet

Motionären Axel Darvik (L) skriver att bortförandet av barn är ett utbrett och underprioriterat samhällsproblem, från statligt håll har det föreslagits flera åtgärder men att det finns en utbredd ängslan bland många kommunala aktörer att konfrontera problemet och ta del av ansvaret att motverka barnbortföranden.

Vidare framhåller motionären att det är oerhört viktigt för barn och ungas välmående och hälsa att individer som är utsatta och ber om hjälp faktiskt också får denna hjälp. Här finns även ett integrationsperspektiv, menar Darvik, då de som får hjälp med sin hedersproblematik blir mer benägna att hysa tilltro till och respektera svenska myndigheter.

Göteborg ska vara en kommun där våld och förtryck mot barn, hedersrelaterat såväl som på andra grunder, upptäcks, förhindras och beivras.

Kommunfullmäktige föreslås därför besluta att:

1. Behovet av eventuella styrdokument mot bortförande av barn i Göteborgs Stad ska utredas.
2. Göteborgs Stad får i uppdrag att utreda om och i så fall hur samarbetet med statliga aktörer, i syfte att motverka bortföranden, kan stärkas.
3. Öka kunskapen om problematiken med bortförda barn bland anställda hos relevanta kommunala aktörer, samt informera och utbilda om vikten av att som anställd vid Göteborgs Stad sätta svensk lagstiftning över hederskultur.

Förvaltningens bedömning

Att säkerställa att barn och unga inte förs bort mot sin vilja eller tvingas leva under hedersförtryck och våld är av stor vikt. I grunden för arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck finns FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna (1948) samt Barnkonventionen som blev svensk lag från år 2020. Lagstiftningen mot barn- och tvångsäktenskap förstärktes i Sverige år 2014 genom att de två nya brotten äktenskapstvång samt vilseledande till tvångsäktenskapsresa infördes i brottsbalken och från år 2019 finns lagstiftning som innebär ett förbud mot utländska barnäktenskap.

Sedan tidigare finns ett kunskapsunderlag om de brister som finns i stadens arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck. Förvaltningen bedömer att det finns god styrning på området genom svensk lagstiftning och Göteborgs Stads plan för arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck 2020–2023, som till stora delar redan adresserar förslagen i motionen.

Parallellt med framtagandet av Göteborgs Stads plan för arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck 2020–2023 genomfördes en kartläggning av forskare från Örebro Universitet för att få ett kunskapsunderlag kring behov, brister och adekvata åtgärder. Även

rekommendationerna från Amanda-kommissionen¹ har arbetats in i planen. Utifrån det gedigna underlaget för planen återfinns bland annat delmål 3; *Yrkesverksamma som möter individer i hederskontext har ett adekvat och fungerande stöd*, med tillhörande aktivitet 3.1; *Genomför kompetenshöjande insatser* för yrkesverksamma i brukarnära verksamheter. Berörda nämner ges eget ansvar för att detta genomförs. I samma delmål ingår även aktiviteten 3.2 *Stärk samordning och samverkan*, eftersom etablerad samverkan finns internt och med andra myndigheter men att detta arbete behöver stärkas ytterligare, då främst på individnivå. Här har social- och skolnämnderna samt nämnden för funktionsstöd ansvaret.

Ett exempel på etablerad samverkan med andra myndigheter är Insats Focus på Landvetter flygplats. Där samverkar Göteborgs Stad med Länsstyrelsen i Västra Götalands län, Härryda kommun, Swedavia och Gränspoliserna för att förhindra att barn och unga förs ut ur landet mot sin vilja, utifrån en hedersrelaterad problematik. Regionalt stödcentrum heder, ett annat exempel på samverkan, är till för personer som är utsatta för hedersrelaterat förtryck och våld samt yrkesverksamma som jobbar med hedersproblem. Samverkansparterna är Göteborgs Stad, Polismyndigheten region Väst, Västra Götalandsregionen genom Göteborgs hälso- och sjukvårdsnämnd och Västra hälso- och sjukvårdsnämnden samt tio kommuner inom Göteborgsregionen. Det finns också ett myndighetsövergripande nätverk i Göteborg kring hedersproblem som socialförvaltning centrum samordnar och där ingår bland annat Polisen, Migrationsverket, Länsstyrelsen och organisationer ur civilsamhället. Syftet med det nätverket är erfarenhetsutbyte, informationsspridning och kunskapshöjning.

Förvaltningen anser att det är av stor vikt att de brister som påvisades vid insamlandet av kunskapsunderlaget för framtagandet av Göteborgs Stads plan för arbetet mot hedersrelaterat våld åtgärdas. Särskilt de brister som uppdagades då det gäller en struktur för samverkan på individnivå mellan myndigheter och förvaltningar samt avsaknad av rutiner inom en del instanser. Socialnämndens särskilda ansvar, enligt socialtjänstlagen, för att kvinnor och barn som är utsatta för våld får det stöd och hjälp de behöver, kräver att kunskapen och kompetensen är hög inom området hedersrelaterat våld och förtryck. Från omhändertagande av en orosanmälan till rätt risk- och skyddsbedömning och beslutsfattande om rätt insatser, exempelvis utfärdande av utreseförbud.

Skolan är viktig i arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck. I de nya läroplanerna för gymnasieskolan så har rektor fått ett tydligare ansvar för att kunskaper om hedersrelaterat våld och förtryck återkommande ska behandlas i utbildningen. Det nya kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer omfattar kunskaper om maktstrukturer kopplade till hedersrelaterat våld och förtryck. Skolverket har givits i uppdrag att stärka det systematiska arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck i skolan genom kunskapshöjande insatser och stöd till personal. Regeringen har gett Skolinspektionen i uppdrag att granska skolans arbete med det nya kunskapsområdet samt det förebyggande arbetet med att bemöta intolerans, förtryck och våld. Därutöver har stadsrevisionen nyligen genomfört en granskning av stadens arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck rörande barn och unga. Syftet med granskningen är bedöma om skol- och socialnämnderna bedriver ett ändamålsenligt arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck.

¹ Kommunstyrelsen i Göteborg gav 2018 stadsledningskontoret i uppdrag att tillsätta och samordna en Amandakommission för att säkerställa att Göteborgs Stad i framtiden inte brister i sitt arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck.

Revisionens rapport kommer att synliggöra eventuella utvecklings- och förbättringsområden i nämndernas arbete inom området (stadsrevisionens dnr 0115/23).

De som arbetar i skolan har god möjlighet att bygga tillitsfulla relationer med de elever de träffar dagligen och på så sätt upptäcka utsatta ungdomar. All skolpersonal är skyldiga att anmäla oro till socialtjänsten (14 kap.1§ SoL). På utbildningsförvaltningen finns en gemensam rutin med tillhörande metodstödkort, för skolpersonal och för elevhälsans professioner, för att underlätta så att alla skolenheterna arbetar strukturerat och likvärdigt för att uppmärksamma och stödja de ungdomar som är utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck. Utbildningsförvaltningens personal har givits möjlighet att inhämta baskunskaper kring frågorna i samarbete med stadens kompetenscentrum kring hedersrelaterat våld och förtryck. Resursteam heder erbjuder samtliga av förvaltningens skolenheter fördjupande workshops vid behov. Förvaltningen har också ett samarbete med socialförvaltning centrum för att höja uppmärksamheten inför skolloven. Då görs ett informationsutskick till samtliga skolenheter om att risken ökar för att barn som lever i en hederskontext far illa genom att exempelvis föras utomlands mot sin vilja för att giftas bort, könsstympas eller i uppfostningssyfte.

Förvaltningen bedömer att det sammantaget redan finns ett kunskapsunderlag över kända brister i stadens arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck, en god styrning på området och en etablerad samverkan med statliga aktörer. Därmed riskerar motionens förslag att leda till parallell styrning och onödig administration.

Mot bakgrund av ovanstående föreslår förvaltningen utbildningsnämnden att avstyrka motionens samtliga förslag.

Tomas Berndtsson
Förvaltningsdirektör

Maija Söderström
Avdelningschef

Yttrande

Socialdemokraterna, Vänsterpartiet, Miljöpartiet

2023-09-19

Ärende nr 13

Yttrande angående – Motion av Axel Darvik (L) om att stärka kommunens arbete mot bortförande av barn till andra länder

Yttrandet

Vi delar förvaltningens bedömning av att motionen berör åtgärder och insatser som ryms inom ramen för pågående arbete och redan fattade beslut. Den stadengemensamma planen för arbetet med hedersrelaterade frågor, *Göteborgs Stads plan för arbetet med hedersrelaterat våld och förtryck 2020–2023*, är en grund för detta arbete.

Det finns sedan tidigare även ett kunskapsunderlag om de brister som finns i stadens arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck. Planen sträcker sig fram till årsskiftet 2023 och uppföljningen av planen ska göras av respektive förvaltning.

Trots de stora insatser och många åtgärder som staden redan gör och vidtagit, är hedersförtryck fortfarande ett utbrett problem i Göteborg och barn fortsätter att föras bort. Gymnasieskolan som frivillig skolform omfattas inte av motsvarande regelverk för skolpliktsbevakning som grundskolan. Däremot ska frånvaro registreras men det är upp till varje skola att bedöma ogiltig frånvaro, när den ska anmälas till CSN och när en elevs utbildning ska anses som avslutad. Vinstintresset inom fristående verksamhet kan skapa incitament för enskilda huvudmän att inte anmäla frånvaro och underlätta bortförande av barn till utlandet.

Skolans personal är skyldiga enligt lag att genast anmäla till socialtjänsten om de i sitt arbete får kännedom om eller misstänker om att ett barn far illa. För barn i gymnasieålder kan bortförande handla om tvångsgifte i utlandet. Äktenskapstvång, vilseledande till tvångsäktenskapsresa, försök, förberedelse och stämpling till äktenskapstvång är kriminella handlingar och misstanke om att elever riskerar utsättas eller har utsatts ska polisanmälas.

Kampen mot hedersförtryck kräver ihärdighet av staden, och andra samhällsaktörer. Inom respektive nämnder och styrelser finns kunskapen om brister och utmaningar ned på lokal enhetsnivå. Det är på den lokala skol- och nämndnivån som skarpa och välriktade förbättringar inom ramen för stadens plan bäst tas fram. Inom utbildningsnämnden är det exempelvis viktigt att stödja personalen att rutinemässigt anmäla till socialtjänst och polis vid misstanke om att barn far illa eller riskerar utsättas för kriminell handling.

Det är glädjande att ta del av motionärens engagemang för en av vår tids viktigaste samhällsutmaningar men vi menar att motionärens förslag inte bidrar till nya infallsvinklar som inte redan är inkluderade i befintligt arbete.

Yrkande

Vänsterpartiet, Socialdemokraterna, Miljöpartiet

2023-09-26

Yrkande om Svar på motion av Axel Darvik (L) om att stärka kommunens arbete mot bortförande av barn till andra länder

Förslag till beslut

1. Socialnämnden Centrum avstyrker motionen.
2. Socialnämnden Centrum översänder förvaltningens tjänsteutlåtande som eget yttrande till kommunstyrelsen.
3. Socialnämnden Centrum förklarar paragrafen omedelbart justerad.

Yrkandet

Trots de stora insatser och många åtgärder som staden redan gör och har vidtagit, är hedersförtryck fortfarande ett utbrett problem i Göteborg och barn fortsätter att föras bort. Kampen mot hedersförtryck kräver ihärdighet av staden, och andra samhällsaktörer. Motionen berör åtgärder och insatser som ryms inom ramen för pågående arbete och redan fattade beslut. Den stadengemensamma planen för arbetet med hedersrelaterade frågor, *Göteborgs Stads plan för arbetet med hedersrelaterat våld och förtryck 2020–2023*, är en grund för detta arbete. Det finns sedan tidigare även ett kunskapsunderlag om de brister som finns i stadens arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck. Planen sträcker sig fram till årsskiftet 2023 och uppföljningen av planen ska göras av respektive förvaltning.

Det pågår samtidigt en översyn av stadens arbete med planer och program inom bland annat mänskliga rättigheter, som berör planen för hedersrelaterat våld och förtryck. Det är prioriterat att vi framöver tar fram och använder styrdokument eller rutiner som når bäst effekt för verksamheten och kan stärka det dagliga arbetet nära göteborgarna. Det förutsätter även att det finns tillräckligt med personal som har tid och möjlighet för kompetensutveckling och samverkan mellan förvaltningarna. Omsättningen av personal inom socialtjänsten är en försvårande faktor för att både behålla kunskap och kunna genomföra kompetensutveckling. Det fria skolvalet och den stora mängden friskolor i Göteborg försvårar också arbetet med att kunna ta ett helhetsgrepp kring elever som är i risk för eller blir bortförda. Socialnämnderna och skolnämnderna kommer dessutom inom kort att behöva besvara de rekommendationer som stadsrevisionen presenterat i september gällande arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck, som bland annat rör rutiner för samverkan mellan socialnämnder och skolnämnder. Vi anser inte att det krävs fler utredningar om styrdokument såsom motionen föreslår, utan snarare tydligare steg mot att implementera och använda rutiner.

Det är glädjande att ta del av motionärens engagemang för denna viktiga samhällsutmaning men vi menar att motionärens förslag inte bidrar till nya infallsvinklar som inte redan är inkluderade i befintligt arbete.

Göteborg 26 september 2023

Yttrande (L) (KD) (M)

Särskilt yttrande (D)

Socialnämnden Centrum

Ärende 9

Yttrande över motion om att stärka kommunens arbete mot bortförande av andra länder

Förslag till beslut i Socialnämnd Centrum:

- Socialnämnden Centrum bifaller TU i sin helhet

Yttrandet

Motionen lyfter upp en mycket viktig fråga, både för individerna som drabbas, men också för samhället utifrån de signaler som skickas. Det är bra att förvaltningen ser att ytterligare saker bör göras. Detta är särskilt i ljuset av revisionens granskning kring stadens hedersarbete. Redovisningen i tjänsteutlåtet kring arbetet med statliga myndigheter är också bra som kunskapsgrund, även om det alltid finns plats för förbättringar.

Yrkandet från V, S och MP andas ett strutsbeteende i den tid när revisionens rapport om arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck är färsk. Att inte vilja göra mer när bristerna i arbetet är stora, är en skymf mot dem som drabbas. Dessutom finns en spretighet och icke-fokus i yrkandet när man blandar in det fria skolvalets påverkan på frågan, när detta är en icke-fråga givet att samhället gemensamt hade varit tydligare och jobbat mot ett gemensamt mål när det gäller hedersförtryck. Det har tyvärr samhället inte gjort. Ställningstaganden som gjorts av staden, utifrån politiskt fattade beslut, kring information om ex kusinäktenskap är ett sådant exempel med direkt bäring på bortförandet där V, S, MP inte agerat utifrån hur allvarlig frågan är.

Därför bör TU bifallas.

§ 202 Motion av Axel Darvik (L) om att stärka kommunens arbete mot bortförandet av barn till andra länder

N164-0772/23

Socialförvaltningen Centrum har 2023-07-04 upprättat ett tjänsteutlåtande i rubricerat ärende.

Yrkanden

Kristina Bergman Alme (L) yrkar bifall till förvaltningens förslag med hänvisning till eget yttrande. Se bilaga 8 till protokollet.

Rebecca Hedström (MP) yrkar att nämnden ska avstyrka motionen med hänvisning till yrkandet från (V), (S) och (MP). Se bilaga 6 till protokollet.

Propositionsordning

Ordförande Jenny Broman (V) ställer proposition på förvaltningens förslag mot yrkandet från (V), (S) och (MP) och finner att nämnden beslutar i enlighet med yrkandet från (V), (S) och (MP).

Omröstning begärs.

Omröstning

Ja avser bifall till yrkandet från (V), (S) och (MP).

Nej avser bifall till förvaltningens förslag.

Fem ledamöter röstar Ja: Claes Söderling (S), Annelie Schagerström (S), Rebecca Hedström (MP), Roy Lundberg (V) och Jenny Broman (V).

Sex ledamöter röstar Nej: Nina Miskovsky (M), Max Rittberger (M), Kristina Bergman Alme (L), Agneta Kjaerbeck (SD), Anne Holmdahl (KD) och Clara Thulin (C).

Ordförande Jenny Broman (V) finner därmed att nämnden beslutat att bifalla förvaltningens förslag.

Beslut

Socialnämnden Centrum tillstyrker motionen av Axel Darvik (L) om att stärka kommunens arbete mot bortförandet av barn till andra länder avseende beslutssatserna 1 och 3 med hänvisning till de synpunkter och förslag som redovisas i tjänsteutlåtandet.

Socialnämnden Centrum avstyrker beslutssats 2 med hänvisning till de synpunkter och förslag som redovisas i tjänsteutlåtandet.

Socialnämnden Centrum översänder förvaltningens tjänsteutlåtande som eget yttrande till kommunstyrelsen.

Socialnämnden Centrum förklarar paragrafen omedelbart justerad

Protokollsanteckning

Kristina Bergman Alme (L) inkommer med ett yttrande från (L), (KD), (M) och särskilt yttrande från (D). Se bilaga 8 till protokollet.

Rebecca Hedström (MP) önskar att följande anteckning från (V), (S) och (MP) förs till protokollet:

Trots de stora insatser och många åtgärder som staden redan gör och har vidtagit, är hedersförtryck fortfarande ett utbrett problem i Göteborg och barn fortsätter att föras bort. Kampen mot hedersförtryck kräver ihärdighet av staden, och andra samhällsaktörer. Motionen berör åtgärder och insatser som ryms inom ramen för pågående arbete och redan fattade beslut. Den stadengemensamma planen för arbetet med hedersrelaterade frågor, Göteborgs Stads plan för arbetet med hedersrelaterat våld och förtryck 2020–2023, är en grund för detta arbete. Det finns sedan tidigare även ett kunskapsunderlag om de brister som finns i stadens arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck. Planen sträcker sig fram till årsskiftet 2023 och uppföljningen av planen ska göras av respektive förvaltning.

Det pågår samtidigt en översyn av stadens arbete med planer och program inom bland annat mänskliga rättigheter, som berör planen för hedersrelaterat våld och förtryck. Det är prioriterat att vi framöver tar fram och använder styrdokument eller rutiner som når bäst effekt för verksamheten och kan stärka det dagliga arbetet nära göteborgarna. Det förutsätter även att det finns tillräckligt med personal som har tid och möjlighet för kompetensutveckling och samverkan mellan förvaltningarna. Omsättningen av personal inom socialtjänsten är en försvårande faktor för att både behålla kunskap och kunna genomföra kompetensutveckling. Det fria skolvalet och den stora mängden friskolor i Göteborg försvårar också arbetet med att kunna ta ett helhetsgrepp kring elever som är i risk för eller blir bortförda. Socialnämnderna och skolnämnderna kommer dessutom inom kort att behöva besvara de rekommendationer som stadsrevisionen presenterat i september gällande arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck, som bland annat rör rutiner för samverkan mellan socialnämnder och skolnämnder. Vi anser inte att det krävs

Utdrag ur protokoll nr 10

Sammanträdesdatum: 2023-09-26

fler utredningar om styrdokument såsom motionen föreslår, utan snarare tydligare steg mot att implementera och använda rutiner.

Det är glädjande att ta del av motionärens engagemang för denna viktiga samhällsutmaning men vi menar att motionärens förslag inte bidrar till nya infallsvinklar som inte redan är inkluderade i befintligt arbete.

Dag för justering

2023-09-26

Vid protokollet

Sekreterare

Elisabeth Ditta

Ordförande

Jenny Broman (V)

Justerande

Nina Miskovsky (M)

Tjänsteutlåtande
Utfärdat 2023-07-04
Diarienummer N164-0772/23

Handläggare
Katarina Idegård, Marie Larsson
Telefon: 031-367 90 16
E-post: marie.larsson@socialcentrum.goteborg.se

Svar på remiss – Motion av Axel Darvik (L) om att stärka kommunens arbete mot bortförandet av barn till andra länder

Förslag till beslut

Socialnämnden Centrum tillstyrker motionen av Axel Darvik (L) om att stärka kommunens arbete mot bortförandet av barn till andra länder avseende beslutssatserna 1 och 3 med hänvisning till de synpunkter och förslag som redovisas i tjänsteutlåtandet.

Socialnämnden Centrum avstyrker beslutssats 2 med hänvisning till de synpunkter och förslag som redovisas i tjänsteutlåtandet.

Socialnämnden Centrum översänder förvaltningens tjänsteutlåtande som eget yttrande till kommunstyrelsen.

Socialnämnden Centrum förklarar paragrafen omedelbart justerad

Sammanfattning

Socialnämnden har att yttra sig om en motion som inkommit från Axel Darvik (L) om att stärka kommunens arbete mot bortförandet av barn till andra länder.

Förvaltningen ställer sig bakom motionens intentioner när det gäller behovet av att medvetandegöra problem med att barn förs ut ur landet mot sin vilja, samt vikten av ett målmedvetet arbete för att hindra detta. Förvaltningen anser att arbetet inom staden med dessa frågor är aktivt och att den lagstiftning, de styrdokument och den organisering av arbetet som finns idag ligger i framkant, men att det finns utvecklingspotential inom flera delområden. En tydlig utmaning för ett systematiskt förbättringsarbete är oförutsägbarhet gällande finansieringen av arbetet. Ettåriga beslut om resurser och tillfälliga bidrag från andra myndigheter, är vanligt förekommande inom området, vilket inte ger förutsättningar till en långsiktig verksamhetsutveckling.

Förvaltningens bedömning är att det finns ett fortsatt behov av en stadengemensam plan för arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck. På sikt kan planen finnas kvar som en separat plan eller integreras i en annan närliggande plan inom trygghetsskapande och brottsförebyggande området. En fortsatt plan bidrar till att hålla frågan fortsatt aktuell, den ger en tydligare gemensam riktning för arbetet de kommande åren, samt tydliggör mandat och ansvar för stadens anställda i arbetet med hedersfrågor. Den nationellt framtagna myndighetsgemensamma vägledningen vid hedersrelaterad brottslighet finns som ett konkret stöd för stadens yrkesverksamma. Förvaltningen bedömer att det kan

finnas behov av att utifrån vägledningen ta fram stadengemensamma rutiner inom skolan och socialtjänsten som utgår från de lokala förutsättningarna i Göteborg.

Sett till den breda och långvariga samverkan som staden redan idag har med statliga myndigheter och andra aktörer, är förvaltningens bedömning att det inte finns behov av att utreda om, och i så fall hur, samarbetet med statliga aktörer kan stärkas. Berörda förvaltningar bör i stället fokusera på att vidmakthålla och utveckla den samverkan som redan är etablerad.

Förvaltningen bedömer att kompetensutveckling specifikt kring hedersrelaterad problematik, stöd i mötet med brukare, samt värdegrundsdialoger är ett mer effektivt sätt att uppnå en varaktig förändring kring hur yrkesverksamma i staden agerar gällande hedersrelaterad problematik, jämfört med att informera och utbilda om vikten av att följa svensk lagstiftning.

Hedersrelaterat våld och förtryck medför betydande samhällsekonomiska kostnader, både på en samhällsnivå samt individnivå. På samhällsnivå handlar det till exempel om kostnader för diverse rättsprocesser, stödinsatser, vård och behandling samt sjukskrivningar. Hedersrelaterat våld drabbar i stor utsträckning barn och unga. Konsekvenserna för dem kan vara att de begränsas i sina möjligheter till skolgång, fritidsaktiviteter samt att de utvecklar en fysisk och psykiska ohälsa till följd av våldsutsattheten. Dessa konsekvenser kan i sin tur försvåra möjligheterna att komma in på arbetsmarknaden och leva ett självständigt liv. Forskning visar att våldsutsatthet leder till ökad ohälsa som den enskilde får leva med resten av sitt liv (Nationellt centrum för kvinnofrid 2014). Våld som sker i nära relationer, vilket hedersrelaterat våld till stor del gör, är särskilt skadligt då det sker i en social kontext som borde erbjuda trygghet och närhet. Att arbeta mot hedersrelaterat våld kan ses som en samhällsekonomisk investering, liksom övrigt våldsförebyggande arbete.

Under 2022 släpptes rapporten *Att synliggöra det osynliga – en socioekonomisk analys av hedersrelaterat våld och förtryck* (Nilsson Lundmark & Nilsson 2023). Syftet med studien är att anlägga ett socialt investeringsperspektiv på hedersrelaterat våld och förtryck och visa på hur kostnaden för olika typer av insatser kan värderas i förhållande till de positiva effekter som går att uppnå vid en god intervention. Kostnaderna på grund av det behov av insatser som kan följa av våldet konstateras vara stora. Olika offentliga aktörer belastas kostnadsmässigt på ett mycket varierat sätt utifrån omfattning, svårighet och varaktighet. För att synliggöra de ekonomiska aspekterna ger man i studien exempel inte bara på kostnader som problematiken för med sig, utan också samhällsvinsterna för varje individ som genom samhällets stöd kan undvika att hamna i utanförskap på grund av hedersrelaterat våld och förtryck. Med hjälp av olika exempel ges en bild av storleksordningen på den samhällsvinst som uppstår om våld och förtryck kan undvikas. Det kan röra sig om allt från tiotusentals kronor upp till – i extremfall – kostnader på flera miljoner kronor

För att uppnå de samhällsekonomiska vinsterna förespråkas i studien gränsöverskridande samverkan och långsiktighet i arbetet. Den sociala investeringen anses inte behöva ge särskilt stora effekter för att ändå vara lönsam.

Möjligheten att agera utifrån kunskapen om sociala investeringar begränsas av att den myndighet som har att fatta beslut och bekosta insatser, ofta inte är samma

aktör/myndighet som får del av vinsten räknat i pengar (exempelvis högre skatteintäkter) eller minskade kostnader (exempelvis rättsvårdande insatser). En annan utmaning är att resurser för investering behövs för att kunna inleda arbetet medan effekterna av insatserna i ökade vinster och/eller minskade kostnader inte uppstår förrän betydligt längre fram i tiden. Ett stuprörstänkande och en kortsiktighet i finansiering försvårar en god samhällsekonomisk resurshushållning på lång sikt.

Bedömning ur ekologisk dimension

Förvaltningen har inte funnit några särskilda aspekter på frågan utifrån denna dimension.

Bedömning ur social dimension

Hedersrelaterat våld och förtryck är en kränkning av individens mänskliga rättigheter och i många fall ett brott mot den svenska lagstiftningen. FN:s konventioner om de mänskliga rättigheterna, samt kvinnokonventionen och barnkonventionen ger också ett tydligt stöd i arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck. Stöd för arbetet finns även i Europarådets Istanbulkonvention samt EU:s brottsofferdirektiv.

Kontrollen av flickors och kvinnors sexualitet utgör själva kärnan i en hedersrelaterad kontext och är starkt knuten till kollektivet, oftast bestående av både manliga och kvinnliga förövare. Det kan räcka med ett rykte om en flickas/kvinnas påstådda beteende för att sanktioner ska utövas. Pojkar får ofta rollen att bevaka att systrar, kvinnliga kusiner eller andra kvinnliga släktingar lever upp till de hedersnormer som råder. Tvångsäktenskap och kvinnlig könsstympning är allvarliga uttryck för hedersrelaterat våld. Ungdomar som inte följer de normer och regler som gäller kan också skickas till föräldrarnas ursprungsländer i uppfostringssyfte.

Homosexuella, bisexuella, trans- och queerpersoner är särskilt utsatta i en hedersrelaterad kontext. Personer med intellektuell funktionsnedsättning som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck är också en särskilt sårbar och svårupptäckt målgrupp. De är ofta i beroendeställning till den/de som utövar våldet. Till skillnad från ungdomar utan funktionsnedsättning som blir tvingade eller övertalade till att ingå ett äktenskap, vilseleds ungdomar med intellektuell funktionsnedsättning in i äktenskap. Vilseledande till äktenskap innebär att den unge tackar ja till att ingå äktenskap utan att egentligen veta vad det innebär.

Sverige var första landet i Europa att införa en förbudslagstiftning mot kvinnlig könsstympning år 1982. Även tvångsäktenskap samt vilseledande till tvångsäktenskapsresa är förbjudet enligt svensk lag och regleras i brottsbalkens fjärde kapitel. 1 juli 2020 infördes en särskild straffbestämmelse gällande barnäktenskapsbrott, vilket gjorde det straffbart att *förmå* eller *tillåta* ett barn att ingå ett äktenskap eller en äktenskapsliknande förbindelse. Vid samma tidpunkt infördes inom ramen för LVU - lagstiftningen en möjlighet att utfärda utreseförbud. Utreseförbud ska kunna meddelas om det finns en påtaglig risk för att någon som är under 18 år förs utomlands eller lämnar Sverige i syfte att ingå äktenskap eller en äktenskapsliknande förbindelse eller könsstympas. Bakgrunden till denna bestämmelse är att svenska myndigheter har mycket begränsade möjligheter att agera i ett annat land när ett bortförande redan har skett. Den 1 juni 2022 infördes det nya brottet hedersförtryck i Brottsbalken, vilket innebär en strängare straffskala för den som upprepat begår vissa brottsliga gärningar mot en person

med ett hedersmotiv och där gärningarna utgjort led i en upprepad kränkning av personens integritet och varit ägnade att allvarligt skada personens självkänsla.

Ett betänkande av *Utredningen om åtgärder mot kontroller av flickors och kvinnors sexualitet* (SOU 2023:37) presenterades i juli månad och ska nu skickas ut på remiss. De samlade slutsatserna är att utförande av oskuldskontroller och oskuldsingrepp samt utfärdande av oskuldsintyg förekommer i Sverige. Utredningen föreslår att det införs en ny straffbestämmelse om oskuldskontroll i fjärde kapitlet brottsbalken. Förslaget är också att oskuldsingrepp ska förbjudas genom nya bestämmelser i lagen (1982:316) med förbud mot könsstympning av kvinnor. Förbudet ska omfatta ingrepp i någon annans kvinnliga könsorgan som görs i syfte att det ska framstå som att personen är oskuld. Utredningen föreslår vidare en utökning av möjligheten att besluta om utreseförbud enligt 31 a § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU). Ett sådant förbud ska även omfatta fall där det finns påtaglig risk för att någon som är under 18 år förs utomlands eller lämnar Sverige i syfte av att genomgå ett oskuldsingrepp eller en oskuldskontroll.

Samverkan

Samverkan har skett i förvaltningens samverkansgrupp (FSG) 2023-09-19.

Bilagor

Inga bilagor

Ärendet

Nämnden har att yttra sig över en motion från Axel Darvik (L) om att stärka kommunens arbete mot bortförandet av barn till andra länder. Mer specifikt ska nämnden ta ställning till tre beslutsatser. Svar ska lämnas senast 2023-09-29.

Beskrivning av ärendet

Bakgrund

Nationellt kunskapsunderlag

I slutet av 2019 gav Länsstyrelsen Östergötland i uppdrag till Statistiska centralbyrån att genomföra en enkätundersökning på temat bortförda personer i en hederskontext samt barn som uppges vara gifta. Detta i syfte att fortsätta utveckla myndigheters insatser i området. Undersökningen omfattade två enkäter, en till socialtjänstförvaltningen och en till utbildningsförvaltningen, i landets samtliga 290 kommuner. Rapporten visar att 43 av 192 kommuner som svarade på socialtjänstenkäten uppgav att de hade kännedom om bortförda personer under 2019 (Eriksson 2020). Sammanlagt rörde det sig om 199 personer, varav 86 procent barn. I samma enkät framkom att 27 av 192 kommuner hade kännedom om barn som uppges vara gifta, till det sammanlagda antalet av 36 barn. 21 procent av kommunerna svarade i socialtjänstenkäten att de har rutiner för att hantera ärenden kring bortförda barn och vuxna, och 23 procent för att hantera ärenden rörande barn som man vet eller misstänker lever i äktenskap eller äktenskapsliknande förhållanden. Avseende skolans verksamhet svarade 51 procent av kommunerna att de har rutiner kring bortförda barn och vuxna, och 30 procent av kommunerna när det gäller barn som uppges vara gifta. Vidare uppgav en majoritet av kommunerna, vad gäller både socialtjänstens och skolans verksamhet, att deras hantering av ärenden rörande bortförda barn och vuxna kan förbättras (Eriksson 2020). En uppföljande undersökning har genomförts under våren i år, avseende 2022, och resultaten från den kommer att redovisas under hösten.

I februari i år publicerade SVT en kartläggning av bortförda personer. Statistiken som presenterades bygger på ärenden om bortförda eller olovligt kvarhållna personer som aktualiserats hos Utrikesdepartementet (UD). Sedan UD började föra den här typen av statistik 2018 är det 1151 personer som är bortförda eller olovligt kvarhållna utomlands. 235 av dem är myndiga, ofta unga vuxna, och 916 är barn. Färre än en tredjedel har kommit tillbaka till Sverige (SVT 2023). Majoriteten av bortföranden av barn har skett i en hederspräglad kontext. Mörkertalet kring bortförandet av barn i Sverige uppges vara högt. Närmare 60 procent av barnbortförandena skedde till länder som inte är anslutna till Haagkonventionen, vilket innebär att det stöd som kan fås av UD är mycket begränsat. Cirka 48 procent av de barn som fördes bort i en hederspräglad kontext under 2021 och 2022 fördes till Irak och Somalia som är så kallade icke konventionsländer. Den här typen av bortföranden var även vanligt förekommande till Syrien och Kenya som inte heller är länder där Haagkonventionen gäller (SVT 2023).

Lokalt kunskapsunderlag

Under år 2018 gjordes i Göteborg för första gången ett försök till en sammanställning rörande saknade barn utifrån en hedersrelaterad problematik. Underlaget hämtades då in från skolförvaltningarna. Det rapporterades in att ett fåtal barn saknades utifrån en misstänkt hedersrelaterad problematik, men det fanns utmaningar med att få en total lägesbild över staden. Kommunfullmäktige beslutade 2019-12-10 att ansvaret för detta

arbete skulle utredas. Utredningen visade på att socialtjänsten var den verksamhet som bedömdes ha bäst förutsättningar att samla den statistik som behövs för kartläggning. Kommunfullmäktige gav därför i beslut 2020-03-19 att stadsdelsnämnderna skulle ta fram rutiner och sammanställa statistik över individer som förs ut ur landet på grund av hedersrelaterade anledningar. Dåvarande Social resursnämnd fick i uppdrag att sammanställa uppgifterna från stadsdelsnämnderna samt återsrapportera resultatet till kommunstyrelsen. Vid omorganisationen i staden överfördes kartläggningsuppdraget till de fyra socialförvaltningarna. Socialförvaltningarna har överenskommit att socialförvaltning Centrum fortsatt skall ansvara för att utforma enkäter, samla in statistik och sammanställa förvaltningarnas uppgifter. Underlaget analyseras därefter i samarbete mellan de fyra förvaltningarna och resultatet sammanställs i en rapport som redovisas i respektive nämnd.

År 2020 och 2021¹ rapporterade socialförvaltningarna om totalt nio respektive elva saknade barn (0–17 år). Kartläggningen från 2022 visade på totalt tio barn och unga (0–21 år) som någon gång under perioden 2021-10-01 till 2022-09-30 har förts ut ur landet utifrån en misstänkt hedersrelaterad problematik. Samtliga personer var 18 år eller yngre. Två barn uppgavs ha förts utomlands i syfte att giftas bort och fem barn i syfte att uppfostras. För tre av barnen uppgavs orsaken vara en annan än könsstympning, bortgifte eller uppfostran. Tidpunkt för bortförandet för sex av barnen var under skollov, medan fyra av dem förts utomlands övrig tid under året. Socialtjänsten hade inlett utredning gällande samtliga barn. Nio av barnen uppgavs vara fortsatt bortförda vid tidpunkten för kartläggning, medan det i ett fall saknades information om barnet var tillbaka igen eller inte. En ny kartläggning kommer att genomföras hösten 2023.

Regeringsuppdrag att kartlägga och sprida kunskap om hedersförtryck samt annat våld som personer med koppling till Sverige erfarit under utlandsvistelse

Jämställdhetsmyndigheten har fått ett särskilt uppdrag från regeringen att kartlägga och sprida kunskap om hedersförtryck samt annat våld och förtryck som personer med koppling till Sverige har erfarit under utlandsvistelse. Syftet med uppdraget är att sammanställa och analysera individers berättelser för att bidra till utvecklingen av förebyggande och behandlande insatser i Sverige. En delrapport (Jämställdhetsmyndigheten 2022) har släppts inom ramen för uppdraget med resultat från en intervjustudie med yrkesverksamma inom myndigheter och organisationer som har erfarenhet av att arbeta med ärenden där barn och unga förts utomlands i syfte att utsättas för hedersrelaterat våld och förtryck eller annat våld. Resultaten är dock inte generaliserbara för landets samtliga kommuner då det inte är någon omfattande kartläggning. Det kan dock vara en utgångspunkt för att hitta utvecklingsområden i den egna kommunens verksamhet.

Sammanlagt har 26 intervjuer med 31 yrkesverksamma från olika typer av verksamheter genomförts. I intervjuerna framkom kännedom om 143 individer som förts utomlands varav 120 var barn (Jämställdhetsmyndigheten 2022). Syftet med bortförandena uppges bland annat ha varit bortgifte, att undkomma myndighetsbeslut eller att uppfostras enligt föräldrarnas kultur eller religion. De vanligaste riskfaktorer för bortföranden som angetts är förekomst av hedersförtryck (i 74 procent av fallen) samt utsatthet för fysiskt våld (i 33 procent av fallen). Gemensamt för flertalet av ärendena (64 procent) är att det

¹ Under 2019 genomfördes ingen kartläggning av saknade barn utifrån hedersrelaterad problematik i Göteborgs Stad då det var oklart hur det skulle göras på bästa sätt.

funnits en tidigare kännedom om personens utsatthet hos en eller fler myndigheter. Eventuella faktorer som kan ha utlöst själva bortförandet har också efterfrågats och den vanligaste utlösande faktorn visade sig i de aktuella intervjuerna vara ett myndighetsbeslut eller ett nära förestående myndighetsbeslut (34 procent). Av de 143 bortförda individerna uppgavs 62 ha återvänt till Sverige igen (Jämställdhetsmyndigheten 2022).

Majoriteten av de yrkesverksamma som intervjuades uppgav att de i sin kommun saknar tillräckliga rutiner och riktlinjer, resurser och kompetens för att hantera denna typ av ärenden. Utifrån resultaten i undersökningen rekommenderar Jämställdhetsmyndigheten att man skall utreda införande och utformning av ett nationellt inrapporteringssystem för bortföranden/ofrivilliga utlandsvistelser, i syfte att kartlägga omfattningen. Tills ett sådant system är på plats anser de att varje skola i Sverige bör föra egen statistik över bortförda/saknade elever. Ytterligare rekommendationer är exempelvis att socialtjänstens arbete med hot-, risk- och skyddsbedömningar ska utvecklas och förbättras, att det ska ske en ökad systematisk uppföljning av insatser till barn och unga utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck samt att skolans information till elever och skolpersonal om bortföranden, den utsatthet som följer med detta samt vilket stöd som finns att få i sådana situationer ska utökas och systematiseras (Jämställdhetsmyndigheten 2022). En slutrapport för regeringsuppdraget ska presenteras i oktober 2023.

Motionens innehåll

Motionen från Axel Darvik (L) uttrycker att bortförandet av barn i Sverige mot barnets, och inte sällan den andra vårdnadshavarens, vilja är ett utbrett men underprioriterat samhällsproblem. De flesta bortföranden anses drabba barn i familjer med utländsk bakgrund som ett resultat av hederskultur och i många av fallen var barnen sedan tidigare kända av ansvariga myndigheter i Sverige. Från statligt håll uppges flera åtgärder föreslagits, däribland ett utökad utreseförbud och indragna barnbidrag för föräldrar som fört bort sitt barn, medan däremot många kommuner sägs ha släpat efter i sitt arbete på området. En utbredd ängslan att konfrontera problemet och att ta sin del av ansvaret för att motverka barnbortföranden anses vara en orsak till kommunernas underlåtenhet att agera. I motionen framförs också att det är självklart att svensk lagstiftning gäller i Sverige, och att detta reflekteras i beslut på kommunal och statlig nivå även i frågor som relaterar till hederskultur.

Förslaget till beslut i kommunfullmäktige och de tre beslutsatser som nämnden har att ta ställning till är följande:

1. Behovet av eventuella styrdokument mot bortförande av barn i Göteborgs Stad ska utredas.
2. Göteborgs Stad får i uppdrag att utreda om och i så fall hur samarbetet med statliga aktörer, i syfte att motverka bortföranden, kan stärkas.
3. Öka kunskapen om problematiken med bortförda barn bland anställda hos relevanta kommunala aktörer, samt informera och utbilda om vikten av att som anställd vid Göteborgs Stad sätta svensk lagstiftning över hederskultur.

Nuläge utifrån motionens tre specifika punkter

1. *Behovet av eventuella styrdokument mot bortförande av barn i Göteborgs Stadska utredas.*

Staden har en plan för arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck. Planens giltighetstid är 2020–2023 vilket innebär att den upphör att gälla vid årets slut. Det övergripande målet för planen är att det hedersrelaterade våldet och förtrycket ska upphöra. Den består av tre delmål med tillhörande aktiviteter som ska stödja måluppfyllelse. Delmålen är:

1. Det finns ett främjande och förebyggande arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck.
2. Individer som lever i hederskontext får stöd och skydd utifrån behov.
3. Yrkesverksamma som möter individer i hederskontext har ett adekvat och fungerande stöd.

Samtliga av planens mål berör arbetet med att förhindra att barn av hedersrelaterade skäl förs utomlands och utsätts för brott. Sedan planen antogs har staden kommit en bit på vägen mot måluppfyllelse, men utvecklingsområden finns fortsatt. Att arbeta mot att våld och förtryck ska upphöra är ett arbete som behöver pågå ständigt och som aldrig blir ”färdigt”.

I början av sommaren 2022 lanserades *Myndighetsgemensam vägledning vid hedersrelaterad brottslighet – Att agera och ge stöd och skydd när barn och vuxna riskerar att bli eller har blivit bortförda till utlandet i syfte att utsättas för hedersrelaterad brottslighet* (Länsstyrelsen Östergötland 2022). Vägledningen riktar sig till anställda inom socialtjänst, förskola och skola, polis och hälso- och sjukvård. Den omfattar dels arbetet med att förebygga och förhindra att barn och vuxna förs ut ur landet i syfte att utsättas för hedersrelaterat våld och förtryck och dels det långsiktiga stödet till individen. Den innehåller både yrkesspecifika delar och en del avseende samverkan. Vägledningen är mycket konkret och tänkt att kunna användas av yrkesverksamma som ett stöd i hantering av enskilda ärenden. I december 2022 anordnade förvaltningen två spridningsseminarier gällande vägledningen för berörda yrkesgrupper i staden. Deltagandet var begränsat och det finns anledning att på nytt aktualisera vägledningen under hösten 2023.

I stadens plan för arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck finns en aktivitet om att rutiner ska tas fram i brukarnära verksamheter. Rutiner anses behövas för att all berörd personal ska veta hur de ska agera vid misstanke eller kännedom om utsatthet eller utövande av hedersrelaterat våld och förtryck. Rutinen skall bidra till att tidigt uppmärksamma problematiken och att agera samordnat utifrån behov. Det är särskilt viktigt att rutinerna säkerställer skydd för den utsatte, till exempel att tidig kontakt med föräldrar inte tas i dessa ärenden, då det kan innebära en stor fara för den utsatte.

På vissa håll i stadens förvaltningar har man tagit fram lokala rutiner och riktlinjer gällande hedersrelaterat våld och förtryck. Det finns även ett antal rutiner, som är gemensamt beslutade av de fyra socialförvaltningarna, kring ärenden gällande barn under 18 år som även inkluderar hedersärenden, exempelvis för risk- och skyddsbedömningar, systematiskt uppföljningsarbete, samt avvikelshantering. För risk- och skyddsbedömning av akuta ärenden finns i det staden kompetens och färdighet, att använda evidensbaserade bedömningsinstrument för hedersärenden, som exempelvis

Patriark. Den stadengemensamma rutinen för polisanmälan gällande barn under 18 år utsatta för brott, nämner särskilt situationer där barn och unga riskerar att föras utomlands med avsikten att ingå barnäktenskap eller könsstympning.

2. Göteborgs Stad får i uppdrag att utreda om och i så fall hur samarbetet med statliga aktörer, i syfte att motverka bortföranden, kan stärkas.

Göteborgs Stad har etablerade kontakter med både Jämställdhetsmyndigheten och Nationellt centrum mot hedersrelaterat våld och förtryck vilka är centrala nationella statliga aktörer på området. Båda aktörer har under flera år, vid upprepade tillfällen anlitats som föreläsare för yrkesarbetare i staden. Nationellt centrum mot hedersrelaterat våld och förtryck har också en nationell stödtelefon dit yrkesverksamma i Göteborgs Stad kan ringa för stöd och råd i enskilda ärenden. Utöver att föreläsa har både Jämställdhetsmyndigheten och Nationellt centrum vid behov bidragit med konsultationer gällande stadens arbete med hedersproblematik, på en övergripande och strategisk nivå. Staden har också en upparbetad relation med Utrikesdepartementets (UDs) enhet för konsulära och civilrättsliga ärenden, vilka har en viktig roll i arbetet med bortförda barn i hederskontext. Anställda från den aktuella enheten på UD har vid upprepade tillfällen under de senaste åren föreläst på seminarier och konferenser som staden anordnat och även fungerat som stöd i både enskilda ärenden och på en mer övergripande och strategisk nivå.

På regional statlig nivå är Länsstyrelsen i Västra Götaland en mycket viktig samverkanspart för staden gällande hedersrelaterat våld och förtryck. Exempel på samverkan som sker är att gemensamma konferenser arrangeras där medarbetare från staden deltar både som föreläsare och åhörare. Samverkan med Länsstyrelsen sker också gällande den mobilisering som sedan ett antal år tillbaka görs i staden inför både sommar- och jullov, för att förhindra att barn förs utomlands och utsätts för hedersrelaterad brottslighet. Mobiliseringen består i ett informationsutskick till yrkesverksamma i staden om att vara uppmärksamma på den ökade risken för bortföranden som finns i samband med de längre skolloven. Länsstyrelsen gör ett utskick till länets övriga kommuner.

Länsstyrelsen är också en del av den samverkan som finns kopplad till Landvetter flygplats, som leds av Regionalt stödcentrum heder², för att förhindra att personer förs utomlands och utsätts för hedersrelaterad brottslighet. I den här samverkan ingår även de statliga aktörerna Swedavia och Gränspolisen. I samband med de längre skolloven genomförs en informationsinsats (Insats Focus) på flygplatsen för att informera de anställda där samt allmänheten om den ökade risken för att barn och unga i hederskontext förs ut ur landet i samband med de längre skolloven. Även i detta arbete samverkar staden med Swedavia och Gränspolisen.

Utöver det konkreta arbetet kring Insats Focus finns en myndighetsövergripande arbetsgrupp som Regionalt stödcentrum heder sammankallar och leder och som syftar till att förbättra den operativa samverkan myndigheter emellan. Utöver att ett antal förvaltningar och verksamheter från staden är representerade ingår de statliga aktörerna

² Regionalt stödcentrum heder inrättades 1 januari 2022 och är ett samarbete mellan Göteborgs Stad, 11 andra kommuner i Göteborgsregionen, Västra Götalandsregionen och Polisen. Uppdraget är att öka tillgängligheten till stödinsatser och skydd för personer inom Göteborgsregionen utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck samt att underlätta och stödja samverkan mellan myndigheter.

Gränspolis, Polisen, Åklagarmyndigheten, Migrationsverket och Skatteverket i gruppen³.

Samverkan med Polisen finns även inom ramen för Regionalt stödcentrum heders verksamhet, där en polis arbetar på 50%. En samverkan finns också med Göteborgs Universitet då Regionalt stödcentrum heder föreläser en gång per termin om utsattheten i hederskontext på socionomprogrammets fjärde termin.

3. *Öka kunskapen om problematiken med bortförda barn bland anställda hos relevanta kommunala aktörer, samt informera och utbilda om vikten av att som anställd vid Göteborgs Stad sätta svensk lagstiftning över hederskultur.*

Utbildningar samt andra kompetenshöjande aktiviteter gällande hedersrelaterat våld och förtryck anordnas regelbundet för yrkesverksamma i staden av Regionalt stödcentrum heder⁴. Även Resursteam heder⁵ erbjuder kompetenshöjande aktiviteter. Vikten av att barns och ungas rättigheter inte kränks samt den lagstiftning som finns gällande hedersrelaterade brott är centrala teman. Problematiken med att personer riskerar att föras utomlands och utsättas för våld och förtryck av hedersrelaterade skäl är också en naturlig del i de kompetenshöjande aktiviteterna och ibland är det den frågan som står i särskilt fokus för aktiviteten. Under 2022 har 2605 yrkesverksamma från skilda verksamheter deltagit i kompetenshöjande aktiviteter anordnade av Regionalt stödcentrum heder och 1984 i liknande aktiviteter anordnade av Resursteam heder.

Flertalet av stadens yrkesverksamma har en grundläggande kompetens i frågan om hedersrelaterad problematik och en del har en fördjupad kunskap. En stor utmaning vad gäller kompetensförsörjningen är att omsättningen av personal för närvarande är stor inom socialtjänsten och särskilt då inom myndighetsutövande socialtjänst.

Både Regionalt stödcentrum heder och Resursteam heder erbjuder, förutom utbildningsinsatser, även konsultationer i ärenden till stadens yrkesverksamma. Statistik från Regionalt stödcentrum heder visar att under 2022 fick 92 yrkesverksamma vägledning och stöd i bedömningar och hantering av hedersrelaterade ärenden. Främst är det yrkesverksamma från socialtjänsten som kontaktar Stödcentrum men även yrkesverksamma från skolor, hälso- och sjukvården, polisen, andra myndigheter och civilsamhället. Under 2022 fick 106 yrkesverksamma vägledning och stöd av Resursteam heder. I 55 procent av fallen kontaktades teamen av socialtjänsten och av skolverksamheterna i 15 procent.

Myndighetsutövning inom socialtjänsten

Vid påtaglig risk för att barnet kan komma att föras bort skall barnets behov av skydd högsta prioritet. Socialtjänstens myndighetsutövning är en viktig del i arbetet med att förhindra att barn förs ut ur landet mot sin vilja. Om det föreligger risk för att barnet förs ut ur landet för att könsstympas eller giftas bort kan nämnden fatta beslut om tillfälligt

³ Även det kommunägda bolaget Gryning ingår i den myndighetsövergripande arbetsgruppen heder.

⁴ Uppdraget att erbjuda kompetenshöjande aktiviteter gällande hedersrelaterat våld och förtryck till stadens anställda gick hösten 2022 över från Kompetenscentrum om våld i nära relationer till Regionalt stödcentrum heder.

⁵ Resursteam heder startade sin verksamhet hösten 2018 i Göteborg med delfinansiering från Länsstyrelsen i Västra Götaland samt Tillväxtverket. Det finns ett team i varje regional socialförvaltning samt en samordnare anställd på Regionalt stödcentrum heder. Uppdraget är att erbjuda stöd till yrkesverksamma i staden och utsatta personer boende i Göteborg. Arbetet i resursteam ska vara ett komplement till befintliga stödinsatser.

utreseförbud. Om skälet till bortförandet inte är känt kan beslut om omedelbart omhändertagande enligt LVU fattas, för att säkra att barnet inte lämnar landet innan en mer omfattande utredning kan genomföras.

För att socialtjänsten ska ha möjlighet att agera kraftfullt till skydd för barnet är man beroende av informationen från andra om man har egna observationer. Informationen kan exempelvis komma till socialtjänsten som en orosanmälan, som då behöver vara tillräckligt omfattande och tydlig för att ge underlag för bedömning. Det ligger i sakens natur att vårdnadshavare, som har för avsikt att exempelvis gifta bort sitt underåriga barn, inte berättar det i samtal med socialtjänsten.

Det pågår för närvarande ett gemensamt arbete i staden med att ta fram en digital e-tjänst på Göteborgs Stads hemsida för att underlätta för anmälare att lämna orosanmälningar. Tjänsten kommer också innehålla en tydligare anvisning kring vad en orosanmälan behöver innehålla, vilket i sin tur sannolikt kommer att bidra till att socialtjänsten får ett tydligare underlag för sina bedömningar.

Flera anmälningar görs dock när barnet redan är bortfört och som det även framgår i motionen är möjligheterna att hjälpa barnet åter till Sverige i detta läge små. Både skolan och socialtjänsten har ansvar att göra efterforskningar och söka efter barnet. Polisanmälan görs och kontakt med UD tas för att se vilka möjligheter som finns dels att ta reda på var barnet befinner sig, dels att hjälpa barnet tillbaka till Sverige. I många av de länder dit barn förs bort har dock varken polis, socialtjänst eller UD några lagliga möjligheter att agera eller samverka med myndigheter, vilket gör att möjligheterna att hjälpa barnet tillbaka till Sverige är små. Det är därför av största vikt att socialtjänsten i ett tidigt skede får information om det finns misstankar om att ett barn riskerar att föras bort mot sin vilja.

Det finns en redan befintlig struktur i staden där socialtjänsten kan samverka med andra aktörer i ärenden som rör hedersrelaterat våld och förtryck, såsom skola, polis, Swedavia och UD. Samverkan sker utifrån det individuella fallet, men några gemensamma rutiner för samverkan i dessa ärenden finns inte.

Kompetensutveckling inom området pågår kontinuerligt för socialtjänstens medarbetare. Föreläsningar, utbildningar och konferenser erbjuds både av stadens verksamheter och av andra aktörer, såsom Länsstyrelsen. Personalsituationen bland socialsekreterare, med hög personalomsättning och många som är nya i yrket, innebär dock att stora delar av personalgrupperna i första hand behöver utbildning i grundläggande delar i socialsekreteraryrket exempelvis kring handlägningsprocess, dokumentation, utredningsverktyg och samtal med barn. Kompetens kring hedersproblematik finns i större omfattning hos chefer och arbetsledare som har längre erfarenhet i yrket.

Förvaltningens bedömning

Behov av eventuella styrdokument mot bortförande av barn i Göteborgs Stad ska utredas

Förvaltningens bedömning är att det finns ett fortsatt behov av en stadengemensam plan för arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck. På sikt kan planen finnas kvar som en separat plan eller integreras i en annan närliggande plan inom det trygghetsskapande och brottsförebyggande området. En fortsatt plan bidrar till att hålla frågan aktuell, ger en

tydligare gemensam riktning för arbetet de kommande åren samt tydliggör mandat och ansvar för stadens anställda i arbetet med hedersfrågor.

Den nationellt framtagna myndighetsgemensamma vägledningen vid hedersrelaterad brottslighet (Länsstyrelsen Östergötland 2022) finns redan som ett stöd för stadens yrkesverksamma vid hantering av ärenden då personer förs utomlands av hedersrelaterade skäl. Det krävs dock löpande utbildningsinsatser och handledning för att upprätthålla kompetensen, inte minst på grund av den stora personalomsättningen i vissa delar av socialtjänsten. Förvaltningen bedömer också att det kan finnas behov av att som komplement till den nationella vägledningen, ta fram stadengemensamma rutiner och dokumenterat handläggarstöd, inom både skolan och socialtjänsten som utgår från de lokala förutsättningarna i Göteborg.

Beslut om utreseförbud eller omedelbart omhändertagande enligt LVU, för att skydda barnet eller den unga att föras utomlands, måste grunda sig på uppgifter som tydliggör att det rör sig om bortförande i syfte att gifta bort eller könsstympa. Om inte detta går att styrka med tillförlitliga uppgifter har socialtjänsten inte grund för så pass ingripande beslut.

Även med tydliga riktlinjer och rutiner för socialtjänsten, är möjligheten att agera i många fall knuten till vilken information som inkommer från andra. Detta då de inblandade, utifrån problemets art, medvetet undanhåller eller undanhålls information om förestående resor och syftet med dessa. Riktlinjer och rutiner behöver därför också ha ett tydligt fokus på den delen av processen som handlar om att upptäcka och vidarebefordra information till socialtjänsten, på ett sätt som tydliggör att problematiken är hedersrelaterad.

Göteborgs Stad får i uppdrag att utreda om och i så fall hur samarbetet med statliga aktörer, i syfte att motverka bortföranden, kan stärkas.

Utifrån den breda och långvariga samverkan som staden redan idag har med statliga myndigheter och andra aktörer, är förvaltningens bedömning att det inte finns behov av att utreda om och i så fall hur samarbetet med statliga aktörer kan stärkas för att motverka bortföranden. Målsättningen bör i stället vara att vidmakthålla och utveckla den samverkan som redan är etablerad. Ett stöd för fortsatt samverkan är att berörda förvaltningar och myndigheter har tydliga uppdrag och ansvar i frågan. Avtal och skriftliga överenskommelser mellan myndigheter och förvaltningar kan bidra till långsiktighet och gemensamt fokus, liksom beslut som bidrar till en förutsägbart och långsiktig finansiering. De årliga satsningar med riktade resurser och tillfälliga bidrag som är vanligt förekommande inom området, ger inte förutsättningar till systematisk verksamhetsutveckling.

Öka kunskapen om problematiken med bortförda barn bland anställda hos relevanta kommunala aktörer, samt informera och utbilda om vikten av att som anställd vid Göteborgs Stad sätta svensk lagstiftning över hederskultur.

Förvaltningen ställer sig bakom behovet av att fortlöpande arbeta med kunskapshöjande aktiviteter gällande problematiken med bortförda barn. Ökad kunskap bland anställda hos relevanta kommunala aktörer, ger förutsättningar för att upptäcka och agera för att förhindra lagbrott. I stadens plan för arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck finns en särskild aktivitet där kompetenshöjande insatser ska erbjudas yrkesverksamma i brukarnära verksamheter samt de som regelbundet möter individer i hederskontext.

Kunskapen framför allt hos dem som möter barn och unga behöver också inkludera vikten av att orosanmäla till socialtjänsten om man misstänker hedersbrott. Samt att i dessa fall lämna så konkret information som möjligt för att socialtjänsten skall kunna agera till skydd för barnet eller den unge.

Förvaltningens bedömning är att arbetet med kompetenshöjande insatser är väl fungerande och att befintliga uppdrag och strukturer (Regionalt stödcentrum heder och Resursteam heder) ger goda fortsättningar för att bibehålla och utveckla arbetet. Det är dock en utmaning att upprätthålla kunskapsnivån över tid, på grund av det stora antalet anställda i staden och att vissa verksamheter har en betydande personalomsättning.

Förvaltningens erfarenheter visar att teoretisk kunskap inte alltid är tillräcklig, utan att medarbetare också behöver konkreta verktyg och stöd/handledning för hur man skall agera i mötet med brukare. Det finns goda exempel på sådana verktyg som redan används, exempelvis dialogstöd för föräldrakontakter ”Prata med föräldrar” och frågekort som tagits fram av Regionalt stödcentrum som stöd för att upptäcka och hantera hedersproblematik. Arbetet med att sprida metodstödet och handleda personal i arbetet kan dock förstärkas ytterligare.

Enligt stadens plan för arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck ska värdegrundsdialoger anordnas med både barn och unga samt vårdnadshavare. Att även de yrkesverksamma i dessa verksamheter får möjlighet att diskutera sina egna värderingar kan ses som en förutsättning för ett lyckat resultat av dialogerna med barn och unga samt vårdnadshavare. Förvaltningen bedömer sammantaget att kompetensutveckling i hedersfrågor, stöd i mötet med brukare och värdegrundsdialoger är ett mer effektivt sätt att uppnå en varaktig förändring i agerandet gällande hedersrelaterad problematik, jämfört med att informera och utbilda om vikten av att följa svensk lagstiftning.

Sammanfattningsvis vill förvaltningen också peka på att beslut som innebär en ökad ambition i arbetet med hedersrelaterad problematik och i arbetet med att hindra bortförande av barn, också bidrar till ökat behov av resurser. Kunskapshöjande insatser för en stor volym av medarbetare innebär kostnader inte bara för utbildningstillfällen utan också i många fall vikariekostnader för de som behöver finnas i verksamheterna när ordinarie personal utbildas. Ökad samverkan tar tid från berörda parter där man antingen behöver prioritera bort andra arbetsuppgifter eller vara fler som delar på uppdragen. Dessa initiala kostnader bör ses som en social investering, då aktiviteterna inte bara bidrar till att säkerställa att barns rättigheter tillgodoses och att barn och unga inte far illa, utan också är samhällsekonomiskt lönsamt. Utmaningen med sociala investeringar är att tidsspannet mellan investering och förväntad ekonomisk effekt är flerårig. Det komplicerar ytterligare att de som investerar i form av olika insatser och aktiviteter inom sociala området till största del är kommunala aktörer (socialtjänst, skola) och de som först ser effekter i form av minskade kostnader till största del är statliga och regionala aktörer (polis, rättsinstanser, arbetsförmedling, sjukvård).

Socialförvaltningen Centrum

Michael Ivarson

Förvaltningsdirektör

Referenser

Eriksson, M. (2020). *Nationell kartläggning – Bortförda personer i en hederskontext samt barn som uppges vara gifta – under 2019*. Länsstyrelsen Östergötland.

[nationell_kartlaggning_bortforda-personer_2019.pdf \(hedersfortryck.se\)](#)

Jämställdhetsmyndigheten (2022). *Bortförda barn och unga – Delredovisning av uppdraget att kartlägga och sprida kunskap om erfarenheter av hedersförtryck samt annat våld och förtryck kopplat till utlandsvistelse* (Rapport 2022:25).

[Bortförda barn och unga \(jamstalldhetsmyndigheten.se\)](#)

Länsstyrelsen Östergötland (2022). *Myndighetsgemensam vägledning vid hedersrelaterad brottslighet – Att agera och ge stöd och skydd när barn och vuxna riskerar att bli eller har blivit bortförda till utlandet i syfte att utsättas för hedersrelaterad brottslighet* (Rapport 2022:23).

[Myndighetsgemensam vägledning vid hedersrelaterad brottslighet \(hedersfortryck.se\)](#)

Nationellt centrum för kvinnofrid (2014). *Våld och hälsa – En befolkningsundersökning om kvinnors och mäns våldsutsatthet samt kopplingen till hälsa* (NCK-rapport 2014:1).

[NCK-rapport. Våld och hälsa. En befolkningsundersökning om kvinnors och mäns våldsutsatthet samt kopplingen till hälsa \(uu.se\)](#)

Nilsson Lundmark, E. & Nilsson, I. (2022). *Att synliggöra det osynliga – en socioekonomisk analys av hedersrelaterat våld och förtryck*. Länsstyrelsen Östergötland.

[Att synliggöra det osynliga \(lansstyrelsen.se\)](#)

Sveriges television. (2023). *SVT kartlägger – minst 900 barn har förts ut ur Sverige på fem år*.

[SVT kartlägger – minst 900 barn har förts ut ur Sverige på fem år | SVT Nyheter](#) [2023-08-03]

Utredningen om åtgärder mot kontroller av flickors och kvinnors sexualitet (2023). *Förstärkt skydd för den personliga integriteten – Behovet av åtgärder mot oskuldskontroller, oskuldsintyg och oskuldsgrepp samt omvändelseförsök* (SOU 2023:37). Justitiedepartementet.

Tjänsteutlåtande

Utfärdat 2023-06-28

Diarienummer N166-0514/23

Handläggare

Elisabeth H Johansson, Matilda Aldén

Telefon: 072-856 52 72

E-post: elisabeth.h.johansson@socialhisingen.goteborg.se

Svar på motion av Axel Darvik (L) om att stärka kommunens arbete mot bortförande av barn till andra länder

Förslag till beslut

1. Socialnämnden Hisingen tillstyrker förslaget i motionen om att behovet av eventuella styrdokument mot bortförande av barn i Göteborgs Stad ska utredas.
2. Socialnämnden Hisingen avslår förslaget om att Göteborgs Stad får i uppdrag att utreda om och i så fall hur samarbetet med statliga aktörer, i syfte att motverka bortföranden, kan stärkas.
3. Socialnämnden Hisingen tillstyrker förslaget att öka kunskapen om problematiken med bortförda barn bland anställda hos relevanta kommunala aktörer, samt informera och utbilda om vikten av att som anställd vid Göteborgs Stad sätta svensk lagstiftning över hederskultur.
4. Socialnämnden Hisingen översänder förvaltningens tjänsteutlåtande som eget yttrande till kommunstyrelsen.
5. Socialnämnd Hisingen förklarar paragrafen omedelbart justerad.

Sammanfattning

Socialnämnden har att yttra sig om en motion som inkommit från Axel Darvik (L) om att stärka kommunens arbete mot bortförandet av barn till andra länder.

Förvaltningen ställer sig bakom motionens intentioner när det gäller behovet av att medvetandegöra problem med att barn förs ut ur landet mot sin vilja, samt vikten av ett målmedvetet arbete för att hindra detta. Förvaltningen anser att arbetet inom staden med dessa frågor är aktivt och att den lagstiftning, de styrdokument och den organisering av arbetet som finns ligger i framkant, men att det finns utvecklingspotential inom flera delområden. En tydlig utmaning för ett systematiskt förbättringsarbete är oförutsägbarhet gällande finansieringen av arbetet. Ettåriga beslut om resurser och mer tillfälliga bidrag, är vanligt förekommande inom området, vilket inte ger förutsättningar till en långsiktig verksamhetsutveckling.

Förvaltningens bedömning är att det finns ett fortsatt behov av en gemensam plan i staden för arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck. En fortsatt plan bidrar till att hålla frågan fortsatt aktuell, den ger en tydligare gemensam riktning för arbetet de kommande åren, samt tydliggör mandat och ansvar för stadens anställda i arbetet med hedersfrågor. Den nationellt framtagna myndighetsgemensamma vägledningen vid hedersrelaterad brottslighet finns som ett konkret stöd för stadens yrkesverksamma. Förvaltningen

bedömer att det kan finnas behov av att utifrån vägledningen ta fram gemensamma rutiner inom skolan och socialtjänsten som utgår från de lokala förutsättningarna i Göteborg.

Sett till den breda och långvariga samverkan som staden redan idag har med statliga myndigheter och andra aktörer, är förvaltningens bedömning att det inte finns behov av att utreda om, och i så fall hur, samarbetet med statliga aktörer kan stärkas. Berörda förvaltningar bör i stället fokusera på att vidmakthålla och utveckla den samverkan som redan är etablerad.

Förvaltningen bedömer att kompetensutveckling i kring hedersrelaterad problematik, stöd i mötet med brukare, samt värdegrundsdialoger är ett mer effektivt sätt att uppnå en varaktig förändring kring hur yrkesverksamma i staden agerar gällande hedersrelaterad problematik, jämfört med att informera och utbilda om vikten av att följa svensk lagstiftning.

Bedömning ur ekonomisk dimension

Hedersrelaterat våld och förtryck medför betydande samhällsekonomiska kostnader, både på en samhällsnivå samt individnivå. På samhällsnivå handlar det till exempel om kostnader för diverse rättsprocesser, stödinsatser, vård och behandling samt sjukskrivningar. Hedersrelaterat våld drabbar i stor utsträckning barn och unga. Konsekvenserna för dem kan vara att de begränsas i sina möjligheter till skolgång, fritidsaktiviteter samt att de utvecklar en fysisk och psykiska ohälsa till följd av våldsutsattheten. Dessa konsekvenser kan i sin tur försvåra möjligheterna att komma in på arbetsmarknaden och leva ett självständigt liv. Forskning visar att våldsutsatthet leder till ökad ohälsa hela livet igenom (Nationellt centrum för kvinnofrid 2014). Våld som sker i nära relationer, vilket hedersrelaterat våld till stor del gör, är särskilt skadligt då det sker i en social kontext som borde erbjuda trygghet och närhet. Att arbeta mot hedersrelaterat våld kan ses som en samhällsekonomisk investering, liksom övrigt våldsförebyggande arbete.

Under 2022 släpptes rapporten *Att synliggöra det osynliga – en socioekonomisk analys av hedersrelaterat våld och förtryck* (Nilsson Lundmark & Nilsson 2023). Syftet med studien är att anlägga ett socialt investeringsperspektiv på hedersrelaterat våld och förtryck och visa på hur kostnaden för olika typer av insatser kan värderas i förhållande till de positiva effekter som går att uppnå vid en god intervention. Kostnaderna på grund av det behov av insatser som kan följa av våldet konstateras vara stora. Olika offentliga aktörer belastas kostnadsmässigt på ett mycket varierat sätt utifrån omfattning, svårighet och varaktighet. För att synliggöra de ekonomiska aspekterna ger man i studien exempel inte bara på kostnader som problematiken för med sig, utan också samhällsvinsterna för varje individ som genom samhällets stöd kan undvika att hamna i utanförskap på grund av hedersrelaterat våld och förtryck. Men med hjälp av olika exempel ges en bild av storleksordningen på den samhällsvinst som uppstår om våld och förtryck kan undvikas. Det kan röra sig om allt från tiotusentals kronor upp till – i extremfall – kostnader på flera miljoner kronor.

För att uppnå de samhällsekonomiska vinsterna förespråkas i studien gränsöverskridande samverkan och långsiktighet i arbetet. Den sociala investeringen anses inte behöva ge särskilt stora effekter för att ändå vara lönsam.

Möjligheten att agera utifrån kunskapen om sociala investeringar begränsas av att den myndighet som har att fatta beslut och bekosta insatser, ofta inte är samma aktör/myndighet som får del av vinsten räknat i pengar (exempelvis högre skatteintäkter) eller minskade kostnader (exempelvis rättsvårdande insatser). En annan utmaning är att resurser för investering behövs för att kunna inleda arbetet medan effekterna av insatserna i ökade vinster och/eller minskade kostnader inte uppstår förrän betydligt längre fram i tiden. Ett stuprörstänkande och en kortsiktighet i finansiering försvårar en god samhällsekonomisk resurshushållning på lång sikt.

Bedömning ur ekologisk dimension

Förvaltningen har inte funnit några särskilda aspekter på frågan utifrån denna dimension.

Bedömning ur social dimension

Hedersrelaterat våld och förtryck är en kränkning av individens mänskliga rättigheter och i många fall ett brott mot den svenska lagstiftningen. FN:s konventioner om de mänskliga rättigheterna, samt kvinnokonventionen och barnkonventionen ger också ett tydligt stöd i arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck. Stöd för arbetet finns även i Europarådets Istanbulkonvention samt EU:s brottsofferdirektiv.

Kontrollen av flickors och kvinnors sexualitet utgör själva kärnan i en hedersrelaterad kontext och är starkt knuten till kollektivet, oftast bestående av både manliga och kvinnliga förövare. Det kan räcka med ett rykte om en flickas/kvinnas påstådda beteende för att sanktioner ska utövas. Pojkar får ofta rollen att bevaka att systrar, kvinnliga kusiner eller andra kvinnliga släktingar lever upp till de hedersnormer som råder. Tvångsäktenskap och kvinnlig könsstympning är allvarliga uttryck för hedersrelaterat våld. Ungdomar som inte följer de normer och regler som gäller kan också skickas till föräldrarnas ursprungsländer i uppfostringssyfte.

Homosexuella, bisexuella, trans- och queerpersoner är särskilt utsatta i en hedersrelaterad kontext. Personer med intellektuell funktionsnedsättning som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck är också en särskilt sårbar och svårupptäckt målgrupp. De är ofta i beroendeställning till den/de som utövar våldet. Till skillnad från ungdomar utan funktionsnedsättning som blir tvingade eller övertalade till att ingå ett äktenskap, vilseleds ungdomar med intellektuell funktionsnedsättning in i äktenskap. Vilseledande till äktenskap innebär att den unge tackar ja till att ingå äktenskap utan att egentligen veta vad det innebär.

Sverige var första landet i Europa att införa en förbudslagstiftning mot kvinnlig könsstympning år 1982. Även tvångsäktenskap samt vilseledande till tvångsäktenskapsresa är förbjudet enligt svensk lag och regleras i brottsbalkens fjärde kapitel. 1 juli 2020 infördes en särskild straffbestämmelse gällande barnäktenskapsbrott, vilket gjorde det straffbart att *förmå* eller *tillåta* ett barn att ingå ett äktenskap eller en äktenskapsliknande förbindelse. Vid samma tidpunkt infördes inom ramen för LVU - lagstiftningen en möjlighet att utfärda utreseförbud. Utreseförbud ska kunna meddelas om det finns en påtaglig risk för att någon som är under 18 år förs utomlands eller lämnar Sverige i syfte att ingå äktenskap eller en äktenskapsliknande förbindelse eller könsstympas. Bakgrunden till denna bestämmelse är att svenska myndigheter har mycket begränsade möjligheter att agera i ett annat land när ett bortförande redan har skett. Den 1

juni 2022 infördes det nya brottet hedersförtryck i Brottsbalken, vilket innebär en strängare straffskala för den som upprepat begår vissa brottsliga gärningar mot en person med ett hedersmotiv och där gärningarna utgjort led i en upprepad kränkning av personens integritet och varit ägnade att allvarligt skada personens självkänsla.

Ett betänkande av *Utredningen om åtgärder mot kontroller av flickors och kvinnors sexualitet* (SOU 2023:37) presenterades i juli månad och ska nu skickas ut på remiss. De samlade slutsatserna är att utförande av oskuldskontroller och oskuldsingrepp samt utfärdande av oskuldsintyg förekommer i Sverige. Utredningen föreslår att det införs en ny straffbestämmelse om oskuldskontroll i fjärde kapitlet brottsbalken. Förslaget är också att oskuldsingrepp ska förbjudas genom nya bestämmelser i lagen (1982:316) med förbud mot könsstympning av kvinnor. Förbudet ska omfatta ingrepp i någon annans kvinnliga könsorgan som görs i syfte att det ska framstå som att personen är oskuld. Utredningen föreslår vidare en utökning av möjligheten att besluta om utreseförbud enligt 31 a § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU). Ett sådant förbud ska även omfatta fall där det finns påtaglig risk för att någon som är under 18 år förs utomlands eller lämnar Sverige i syfte att genomgå ett oskuldsingrepp eller en oskuldskontroll.

Samverkan

Information har skett i förvaltningens samverkansgrupp (FSG) 2023-09-19.

Bilagor

Motion av Axel Darvik (L) om att stärka kommunens arbete mot bortförandet av barn till andra länder

Ärendet

Nämnden ska yttra sig över en motion av Axel Darvik (L) om att stärka kommunens arbete mot bortförandet av barn till andra länder.

Remissvaret ska vara stadsledningskontoret tillhanda senast den 29 september 2023.

Beskrivning av ärendet

Socialnämnd Hisingen ska yttra sig över ovanstående motion av Axel Darvik (L).

Begäran om yttrande har även lämnats till socialnämnden Centrum, förskolenämnden, grundskolenämnden, utbildningsnämnden samt nämnden för funktionsstöd.

Bakgrund

Nationellt kunskapsunderlag

I slutet av 2019 gav Länsstyrelsen Östergötland i uppdrag till Statistiska centralbyrån att genomföra en enkätundersökning på temat bortförda personer i en hederskontext samt barn som uppges vara gifta. Detta i syfte att fortsätta utveckla myndigheters insatser på området. Undersökningen omfattade två enkäter, en till socialtjänstförvaltning och en till utbildningsförvaltning, i landets samtliga 290 kommuner. Rapporten visar att 43 av 192 kommuner som svarade på socialtjänstenkäten uppgav att de hade kännedom om bortförda personer under 2019 (Eriksson 2020). Sammanlagt rörde det sig om 199 personer, varav 86 procent barn. I samma enkät framkom att 27 av 192 kommuner hade kännedom om barn som uppges vara gifta, till det sammanlagda antalet av 36 barn. 21 procent av kommunerna svarade i socialtjänstenkäten att de har rutiner för att hantera ärenden kring bortförda barn och vuxna, och 23 procent för att hantera ärenden rörande barn som man vet eller misstänker lever i äktenskap eller äktenskapsliknande förhållanden. Avseende skolans verksamhet svarade 51 procent av kommunerna att de har rutiner kring bortförda barn och vuxna, och 30 procent av kommunerna när det gäller barn som uppges vara gifta. Vidare uppgav en majoritet av kommunerna, vad gäller både socialtjänstens och skolans verksamhet, att deras hantering av ärenden rörande bortförda barn och vuxna kan förbättras (Eriksson 2020). En uppföljande undersökning har genomförts under våren i år, avseende 2022, och resultaten från den kommer att redovisas under hösten.

I februari i år publicerade SVT en kartläggning av bortförda personer. Statistiken som presenterades bygger på ärenden om bortförda eller olovligt kvarhållna personer som aktualiserats hos Utrikesdepartementet (UD). Sedan UD började föra den här typen av statistik 2018 är det 1151 personer som är bortförda eller olovligt kvarhållna utomlands. 235 av dem är myndiga, ofta unga vuxna, och 916 är barn. Färre än en tredjedel har kommit tillbaka till Sverige (SVT 2023). Majoriteten av bortföranden av barn har skett i en hederspräglad kontext. Mörkertalet kring bortföranden av barn i Sverige uppges vara högt. Närmare 60 procent av barnbortförandena skedde till länder som inte är anslutna till Haagkonventionen, vilket innebär att det stöd som kan fås av UD är mycket begränsat. Cirka 48 procent av de barn som fördes bort i en hederspräglad kontext under 2021 och 2022 fördes till Irak och Somalia som är så kallade icke konventionsländer. Den här typen av bortföranden var även vanligt förekommande till Syrien och Kenya som inte heller är länder där Haagkonventionen gäller (SVT 2023).

Lokalt kunskapsunderlag

2018 gjordes i Göteborg för första gången ett försök till en sammanställning rörande saknade barn utifrån en hedersrelaterad problematik. Underlaget hämtades då in från skolförvaltningarna. Ett fåtal barn saknade utifrån en misstänkt hedersrelaterad problematik rapporterades in, men det fanns utmaningar med att få en total lägesbild över staden. Kommunfullmäktige beslutade 2019-12-10 att ansvaret för detta arbete skulle utredas. Utredningen visade på att socialtjänsten var den verksamhet som bedömdes ha bäst förutsättningar att samla den statistik som behövs för kartläggning.

Kommunfullmäktige gav därför i beslut 2020-03-19 stadsdelsnämnderna i uppdrag att ta fram rutiner och sammanställa statistik över individer som förs ut ur landet på grund av hedersrelaterade anledningar. Dåvarande Social resursnämnd fick i uppdrag att sammanställa uppgifterna från stadsdelsnämnderna samt återrapportera resultatet till kommunstyrelsen. Vid omorganisationen i staden överfördes kartläggningsuppdraget till de fyra socialförvaltningarna. Socialförvaltningarna har överenskommit att Socialförvaltning Centrum fortsatt skall ansvara för att utforma enkäter, samla in statistik och sammanställa förvaltningarnas uppgifter. Underlaget analyseras därefter i samarbete mellan de fyra förvaltningarna och resultatet sammanställs i en rapport som redovisas i respektive nämnd.

År 2020 och 2021¹ rapporterade socialförvaltningarna om totalt nio respektive elva saknade barn (0-17 år). Kartläggningen från 2022 visade på totalt tio barn och unga (i åldern 0-21 år) som någon gång under perioden 2021-10-01 till 2022-09-30 har förts ut ur landet utifrån en misstänkt hedersrelaterad problematik. Samtliga personer var 18 år eller yngre. Två barn uppgavs ha förts utomlands i syfte att giftas bort och fem barn i syfte att uppfostras. För tre av barnen uppgavs orsaken vara en annan än könsstympning, bortgifte eller uppfostran. Tidpunkt för bortförandet för sex av barnen var under skollov, medan fyra av dem förts utomlands övrig tid under året. Socialtjänsten hade inlett utredning gällande samtliga barn. Nio av barnen uppgavs vara fortsatt bortförda vid tidpunkten för kartläggning, medan det i ett fall saknades information om barnet var tillbaka igen eller inte. En ny kartläggning kommer att genomföras hösten 2023.

Regeringsuppdrag att kartlägga och sprida kunskap om hedersförtryck samt annat våld som personer med koppling till Sverige erfarit under utlandsvistelse

Jämställdhetsmyndigheten har fått ett särskilt uppdrag från regeringen att kartlägga och sprida kunskap om hedersförtryck samt annat våld och förtryck som personer med koppling till Sverige har erfarit under utlandsvistelse. Syftet med uppdraget är att sammanställa och analysera individers berättelser för att bidra till utvecklingen av förebyggande och behandlande insatser i Sverige. En delrapport (Jämställdhetsmyndigheten 2022) har släppts inom ramen för uppdraget med resultat från en intervjustudie med yrkesverksamma inom myndigheter och organisationer som har erfarenhet av att arbeta med ärenden där barn och unga förts utomlands i syfte att utsättas för hedersrelaterat våld och förtryck eller annat våld. Resultaten är dock inte generaliserbara för landets samtliga kommuner då det inte är någon omfattande kartläggning. Det kan dock vara en utgångspunkt för att hitta utvecklingsområden i den egna kommunens verksamhet.

¹ Under 2019 genomfördes ingen kartläggning av saknade barn utifrån hedersrelaterad problematik i Göteborgs Stad då det var oklart hur det skulle göras på bästa sätt.

Sammanlagt har 26 intervjuer med 31 yrkesverksamma från olika typer av verksamheter genomförts. I intervjuerna framkom kännedom om 143 individer som förts utomlands varav 120 var barn (Jämställdhetsmyndigheten 2022). Syftet med bortförandena uppges bland annat ha varit bortgifte, att undkomma myndighetsbeslut eller att uppfostras enligt föräldrarnas kultur eller religion. De vanligaste riskfaktorerna för bortföranden som angetts är förekomst av hedersförtryck (i 74% av fallen) samt utsatthet för fysiskt våld (i 33% av fallen). Gemensamt för flertalet av ärendena (64%) är att det funnits en tidigare kännedom om personens utsatthet hos en eller fler myndigheter. Eventuella faktorer som kan ha utlöst själva bortförandet har också efterfrågats och den vanligaste utlösande faktorn visade sig i de aktuella intervjuerna vara ett myndighetsbeslut eller ett nära förestående myndighetsbeslut (34%). Av de 143 bortförda individerna uppgavs 62 ha återvänt till Sverige igen (Jämställdhetsmyndigheten 2022).

Majoriteten av de yrkesverksamma som intervjuades uppgav att de i sin kommun saknar tillräckliga rutiner och riktlinjer, resurser och kompetens för att hantera denna typ av ärenden. Utifrån resultaten i undersökningen rekommenderar Jämställdhetsmyndigheten att man skall utreda införande och utformning av ett nationellt inrapporteringssystem för bortföranden/ofrivilliga utlandsvistelser, i syfte att kartlägga omfattningen. Tills ett sådant system är på plats anser de att varje skola i Sverige bör föra egen statistik över bortförda/saknade elever. Ytterligare rekommendationer är exempelvis att socialtjänstens arbete med hot-, risk- och skyddsbedömningar ska utvecklas och förbättras, att det ska ske en ökad systematisk uppföljning av insatser till barn och unga utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck samt att skolans information till elever och skolpersonal om bortföranden, den utsatthet som följer med detta samt vilket stöd som finns att få i sådana situationer ska utökas och systematiseras (Jämställdhetsmyndigheten 2022). En slutrapport för regeringsuppdraget ska presenteras i oktober 2023.

Motionens innehåll

Motionen från Axel Darvik (L) uttrycker att bortförandet av barn i Sverige mot barnets, och ofta även den andra vårdnadshavarens, vilja ett utbrett men underprioriterat samhällsproblem. De flesta bortföranden anses drabba barn i familjer med utländsk bakgrund som ett resultat av hederskultur och i många av fallen med bortförande var barnen sedan tidigare kända av ansvariga myndigheter i Sverige. Från statligt håll uppges flera åtgärder föreslagits, däribland ett utökat utreseförbud och indragna barnbidrag för föräldrar som fört bort sitt barn, medan däremot många kommuner sägs ha släpat efter i sitt arbete på området. En utbredd ängslan att konfrontera problemet och att ta sin del av ansvaret för att motverka barnbortföranden anses vara en orsak till kommunernas underlåtenhet att agera. I motionen framförs också att det är självklart att svensk lagstiftning gäller i Sverige, och att detta reflekteras i beslut på kommunal och statlig nivå även i frågor som relaterar till hederskultur.

Förslaget till beslut i kommunfullmäktige och de tre beslutsatser som nämnden har att ta ställning till är följande:

1. Behovet av eventuella styrdokument mot bortförande av barn i Göteborgs Stad ska utredas.
2. Göteborgs Stad får i uppdrag att utreda om och i så fall hur samarbetet med statliga aktörer, i syfte att motverka bortföranden, kan stärkas.
3. Öka kunskapen om problematiken med bortförda barn bland anställda hos relevanta kommunala aktörer, samt informera och utbilda om vikten av att som

anställd vid Göteborgs Stad sätta svensk lagstiftning över hederskultur.

Nuläge utifrån motionens tre specifika punkter

1. *Behovet av eventuella styrdokument mot bortförande av barn i Göteborgs Stad ska utredas.*

Staden har en plan för arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck. Planens giltighetstid är 2020-2023 vilket innebär att den upphör att gälla vid årets slut. Det övergripande målet för planen är att det hedersrelaterade våldet och förtrycket ska upphöra. Den består av tre delmål med tillhörande aktiviteter som ska stödja måluppfyllelse. Delmålen är:

1. Det finns ett främjande och förebyggande arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck.
2. Individer som lever i hederskontext får stöd och skydd utifrån behov.
3. Yrkesverksamma som möter individer i hederskontext har ett adekvat och fungerande stöd

Samtliga av planens mål berör arbetet med att förhindra att barn av hedersrelaterade skäl förs utomlands och utsätts för brott. Sedan planen antogs har staden kommit en bit på vägen mot måluppfyllelse, men utvecklingsområden finns fortsatt. Att arbeta mot att våld och förtryck ska upphöra är ett arbete som behöver pågå ständigt och som aldrig blir ”färdigt”.

I början av sommaren 2022 lanserades *Myndighetsgemensam vägledning vid hedersrelaterad brottslighet – Att agera och ge stöd och skydd när barn och vuxna riskerar att bli eller har blivit bortförda till utlandet i syfte att utsättas för hedersrelaterad brottslighet* (Länsstyrelsen Östergötland 2022). Vägledningen riktar sig till anställda inom socialtjänst, förskola och skola, polis och hälso- och sjukvård. Den omfattar dels arbetet med att förebygga och förhindra att barn och vuxna förs ut ur landet i syfte att utsättas för hedersrelaterat våld och förtryck, dels det långsiktiga stödet till individen. Den innehåller både yrkesspecifika delar och en del avseende samverkan. Vägledningen är mycket konkret och tänkt att kunna användas av yrkesverksamma som ett stöd i hantering av enskilda ärenden. I december 2022 anordnade socialförvaltningen Centrum två spridningsseminarier gällande vägledningen för berörda yrkesgrupper i staden. Deltagandet var begränsat och det finns anledning att på nytt aktualisera vägledningen under hösten 2023.

I stadens plan för arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck finns en aktivitet om att rutiner ska tas fram i brukarnära verksamheter. Rutiner anses behövas för att all berörd personal ska veta hur de ska agera vid misstanke eller kännedom om utsatthet eller utövande av hedersrelaterat våld och förtryck. Rutinen skall bidra till att tidigt uppmärksamma problematiken och att agera samordnat utifrån behov. Det är särskilt viktigt att rutinerna säkerställer skydd för den utsatte, till exempel att tidig kontakt med föräldrar inte tas i dessa ärenden, då det kan innebära en stor fara för den utsatte.

På vissa håll i stadens förvaltningar har man tagit fram lokala rutiner och riktlinjer gällande hedersrelaterat våld och förtryck. Det finns även ett antal rutiner, som är gemensamt beslutade av de fyra socialförvaltningarna, kring ärenden gällande barn under 18 år som även inkluderar hedersärenden, exempelvis för risk- och skyddsbedömningar,

systematiskt uppföljningsarbete, samt avvikelshantering. För risk- och skyddsbedömning av akuta ärenden finns i det staden kompetens och färdighet, att använda evidensbaserade bedömningsinstrument för hedersärenden, som exempelvis Patriark. Den gemensamma rutinen för polisanmälan gällande barn under 18 år utsatta för brott, nämner särskilt situationer där barn och unga riskerar att föras utomlands med avsikten att ingå barnäktenskap eller könsstympning.

2. Göteborgs Stad får i uppdrag att utreda om och i så fall hur samarbetet med statliga aktörer, i syfte att motverka bortföranden, kan stärkas.

Göteborgs Stad har etablerade kontakter med både Jämställdhetsmyndigheten och Nationellt centrum mot hedersrelaterat våld och förtryck vilka är centrala nationella statliga aktörer på området. Båda aktörer har under flera år, vid upprepade tillfällen anlitats som föreläsare för yrkesarbetare i staden. Nationellt centrum mot hedersrelaterat våld och förtryck har också en nationell stödtelefon dit yrkesverksamma i Göteborgs Stad kan ringa för stöd och råd i enskilda ärenden. Utöver att föreläsa har både Jämställdhetsmyndigheten och Nationellt centrum vid behov bidragit med konsultationer gällande stadens arbete med hedersproblematik, på en övergripande och strategisk nivå. Staden har också en upparbetad relation med Utrikesdepartementets (UDs) enhet för konsulära och civilrättsliga ärenden, vilka har en viktig roll i arbetet med bortförda barn i hederskontext. Anställda från den aktuella enheten på UD har vid upprepade tillfällen under de senaste åren föreläst på seminarier och konferenser som staden anordnat och även fungerat som stöd i både enskilda ärenden och på en mer övergripande och strategisk nivå.

På regional statlig nivå är Länsstyrelsen i Västra Götaland en mycket viktig samverkanspart för staden gällande hedersrelaterat våld och förtryck. Exempel på samverkan som sker är att gemensamma konferenser arrangeras där medarbetare från staden deltar både som föreläsare och åhörare. Samverkan med Länsstyrelsen sker också gällande den mobilisering som sedan ett antal år tillbaka görs i staden inför både sommar- och jullov, för att förhindra att barn förs utomlands och utsätts för hedersrelaterad brottslighet. Mobiliseringen består i ett informationsutskick till yrkesverksamma i staden om att vara uppmärksamma på den ökade risken för bortföranden som finns i samband med de längre skolloven. Länsstyrelsen gör ett utskick till länets övriga kommuner.

Länsstyrelsen är också en del av den samverkan som finns kopplad till Landvetter flygplats, som leds av Regionalt stödcentrum heder², för att förhindra att personer förs utomlands och utsätts för hedersrelaterad brottslighet. I denna samverkan ingår även de statliga aktörerna Swedavia och Gränspolisen. I samband med de längre skolloven genomförs en informationsinsats (Insats Focus) på flygplatsen för att informera de anställda där samt allmänheten om den ökade risken för att barn och unga i hederskontext förs ut ur landet i samband med de längre skolloven. Även i detta arbete samverkar staden med Swedavia och Gränspolisen.

Utöver det konkreta arbetet kring Insats Focus finns en myndighetsövergripande arbetsgrupp som Regionalt stödcentrum heder sammankallar och leder och som syftar till

² Regionalt stödcentrum heder inrättades 1 januari 2022 och är ett samarbete mellan Göteborgs Stad, 11 andra kommuner i Göteborgsregionen, Västra Götalandsregionen och Polisen. Uppdraget är att öka tillgängligheten till stödinsatser och skydd för personer inom Göteborgsregionen utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck samt att underlätta och stödja samverkan mellan myndigheter.

att förbättra den operativa samverkan myndigheter emellan. Utöver att ett antal förvaltningar och verksamheter från staden är representerade ingår de statliga aktörerna Gränspolisen, Polisen, Åklagarmyndigheten, Migrationsverket och Skatteverket i gruppen³.

Samverkan med Polisen finns även inom ramen för Regionalt stödcentrum heders verksamhet, där en polis arbetar på 50%. En samverkan finns också med Göteborgs Universitet då Regionalt stödcentrum heder föreläser en gång per termin om utsattheten i hederskontext på socionomprogrammets fjärde termin.

3. *Öka kunskapen om problematiken med bortförda barn bland anställda hos relevanta kommunala aktörer, samt informera och utbilda om vikten av att som anställd vid Göteborgs Stad sätta svensk lagstiftning över hederskultur.*

Utbildningar samt andra kompetenshöjande aktiviteter gällande hedersrelaterat våld och förtryck anordnas regelbundet för yrkesverksamma i staden av Regionalt stödcentrum heder⁴. Även Resursteam heder⁵ erbjuder kompetenshöjande aktiviteter. Vikten av att barns och ungas rättigheter inte kränks samt den lagstiftning som finns gällande hedersrelaterade brott är centrala teman. Problematiken med att personer riskerar att föras utomlands och utsättas för våld och förtryck av hedersrelaterade skäl är också en naturlig del i de kompetenshöjande aktiviteterna och ibland är det den frågan som står i särskilt fokus för aktiviteten. Under 2022 har 2605 yrkesverksamma från skilda verksamheter deltagit i kompetenshöjande aktiviteter anordnade av Regionalt stödcentrum heder. Under åren 2021–2022 nådde Resursteam heder 4381 medarbetare med kompetenshöjande insatser vid sammanlagt 163 tillfällen.

Flertalet av stadens yrkesverksamma har en grundläggande kompetens i frågan om hedersrelaterad problematik och en del har en fördjupad kunskap. En stor utmaning vad gäller kompetensförsörjningen är att omsättningen av personal för närvarande är stor inom socialtjänsten och särskilt då inom myndighetsutövande socialtjänst.

Både Regionalt stödcentrum heder och Resursteam heder erbjuder, förutom utbildningsinsatser, även konsultationer i ärenden till stadens yrkesverksamma. Statistik från Regionalt stödcentrum heder visar att under 2022 fick 92 yrkesverksamma vägledning och stöd i bedömningar och hantering av hedersrelaterade ärenden. Främst är det yrkesverksamma från socialtjänsten som kontaktar Stödcentrum men även yrkesverksamma från skolor, hälso- och sjukvården, polisen, andra myndigheter och civilsamhället. Under 2021–2022 har resursteamet varit i kontakt med 482 unika ärenden. Dessa ärenden har generat 1410 kontakter varav en väsentlig del varit med utsatt person. Under 2022 kontaktades teamen av socialtjänsten i 55 procent av fallen och skolverksamheterna i 15 procent.

³ Även det kommunägda bolaget Gryning ingår i den myndighetsövergripande arbetsgruppen heder.

⁴ Uppdraget att erbjuda kompetenshöjande aktiviteter gällande hedersrelaterat våld och förtryck till stadens anställda gick hösten 2022 över från Kompetenscentrum om våld i nära relationer till Regionalt stödcentrum heder.

⁵ Resursteam heder startade sin verksamhet hösten 2018 i Göteborg med delfinansiering från Länsstyrelsen i Västra Götaland samt Tillväxtverket. Det finns ett team i varje regional socialförvaltning samt en samordnare anställd på Regionalt stödcentrum heder. Uppdraget är att erbjuda stöd till yrkesverksamma i staden och utsatta personer boende i Göteborg. Arbetet i resursteamet ska vara ett komplement till befintliga stödinsatser.

Myndighetsutövning inom socialtjänsten rörande barn som riskerar att föras bort

Socialtjänsten är en viktig part i arbetet med att förhindra att barn förs ut ur landet mot sin vilja. Vid påtaglig risk för att barnet kan komma att föras bort har barnets skydd högsta prioritet. Om det föreligger risk för att barnet förs ut ur landet för att könsstympas eller giftas bort kan nämnden fatta beslut om tillfälligt utreseförbud. Om skälet till bortförandet inte är känt kan beslut om omedelbart omhändertagande enligt LVU fattas i stället.

Det är av stor vikt att informationen i orosanmälningarna som inkommer är tillräcklig och tydlig för att socialtjänsten ska ha möjlighet att agera kraftfullt till skydd för barnet. Information om att en familj exempelvis planerar att under sommarlovet åka till sitt hemland, kan inte i sig föranleda att socialtjänsten vidtar åtgärder. Det ligger i sakens natur att vårdnadshavare, som har för avsikt att exempelvis gifta bort sitt underåriga barn, inte berättar det i samtal med socialtjänsten. Det går heller inte att räkna med att barnet självt berättar. I flera fall konsulteras experter, till exempel inom Resursteam heder, för hjälp i att komma vidare i de oklara fallen. Men utan tydliga indikationer på att barnet riskerar att fara illa kan socialtjänsten inte agera.

Uppfattningen bland många socialsekreterare är att orosanmälningarna sällan är konkreta, utan ofta hänvisar anmälaren till en känsla. Ett arbete behöver därför göras för att till exempel skolpersonal ska förstå vikten av att lämna så konkret information som möjligt. Det pågår ett arbete med att ta fram en digital e-tjänst på Göteborgs Stads hemsida för att underlätta för anmälare att lämna orosanmälningar, vilket bedöms bidra till en förbättring.

Flera anmälningar görs när barnet redan är bortfört. Som nämnts ovan och även i motionen, är då möjligheterna att hjälpa barnet åter till Sverige små. Trots det görs ansträngningar inom både skolan och socialtjänsten att söka efter barnet. Polisanmälan görs och kontakt med UD tas för att se vilka möjligheter som finns dels att ta reda på var barnet befinner sig, dels att hjälpa barnet tillbaka till Sverige. Men då varken polis, socialtjänst eller UD har några lagliga möjligheter att agera eller samverka med myndigheter i många av de länder dit barn förs bort, är möjligheterna små att hjälpa barnet tillbaka till Sverige. Det är därför av största vikt att socialtjänsten i ett tidigt skede får information om det finns misstankar om att ett barn riskerar att föras bort mot sin vilja.

Socialtjänstens samverkan med andra aktörer i ärenden som rör hedersrelaterat våld och förtryck, såsom skola, polis, Swedavia och UD, fungerar mycket bra och prioriteras högt av alla. Samverkan sker utifrån det individuella fallet och specifika rutiner för samverkan i dessa ärenden finns inte.

Kompetensutveckling inom området pågår kontinuerligt. Föreläsningar, utbildningar och konferenser erbjuds både av stadens verksamheter och av andra aktörer, såsom länsstyrelsen. Men personalsituationen bland socialsekreterare, med hög personalomsättning och många som är nya i yrket, innebär att stora delar av personalgrupperna i första hand får utbildning i basen i yrket exempelvis handläggningsprocessen, dokumentation och samtal med barn. Kompetens finns dock hos chefer och arbetsledare.

Förvaltningens bedömning

Behov av eventuella styrdokument mot bortförande av barn i Göteborgs Stad ska utredas

Förvaltningens bedömning är att det finns ett fortsatt behov av en gemensam plan för arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck. En fortsatt plan bidrar till att hålla frågan aktuell, ger en tydligare gemensam riktning för arbetet de kommande åren samt tydliggör mandat och ansvar för stadens anställda i arbetet med hedersfrågor.

Den nationellt framtagna myndighetsgemensamma vägledningen vid hedersrelaterad brottslighet (Länsstyrelsen Östergötland 2022) finns redan som ett stöd för stadens yrkesverksamma vid hantering av ärenden då personer förs utomlands av hedersrelaterade skäl. Förvaltningen bedömer att det finns behov av att som komplement till den nationella vägledningen, ta fram rutiner och dokumenterat handläggarstöd, socialtjänsten som utgår från de lokala förutsättningarna i Göteborg.

Göteborgs Stad får i uppdrag att utreda om och i så fall hur samarbetet med statliga aktörer, i syfte att motverka bortföranden, kan stärkas.

Utifrån den breda och långvariga samverkan som staden redan idag har med statliga myndigheter och andra aktörer, är förvaltningens bedömning att det inte finns behov av att utreda om och i så fall hur samarbetet med statliga aktörer kan stärkas för att motverka bortföranden.

Öka kunskapen om problematiken med bortförda barn bland anställda hos relevanta kommunala aktörer, samt informera och utbilda om vikten av att som anställd vid Göteborgs Stad sätta svensk lagstiftning över hederskultur.

Förvaltningen bedömer att det finns behov av att fortlöpande arbeta med kunskapshöjande aktiviteter gällande problematiken med bortförda barn. Ökad kunskap bland anställda hos relevanta kommunala aktörer, ger förutsättningar för att upptäcka och agera till skydd för barnet.

Förvaltningens bedömning är att arbetet med kompetenshöjande insatser är väl fungerande och att befintliga uppdrag och strukturer (Regionalt stödcentrum heder och Resursteam heder) ger goda fortsättningar för att bibehålla och utveckla arbetet. Det är dock en utmaning att upprätthålla kunskapsnivån över tid, på grund av det stora antalet anställda i staden och att vissa verksamheter har en betydande personalomsättning.

Enligt stadens plan för arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck ska värdegrundsdialoger anordnas med både barn och unga samt vårdnadshavare. Att även de yrkesverksamma i dessa verksamheter får möjlighet att diskutera sina egna värderingar kan ses som en förutsättning för ett lyckat resultat av dialogerna med barn och unga samt vårdnadshavare. Förvaltningen bedömer sammantaget att kompetensutveckling i hedersfrågor, stöd i mötet med brukare och värdegrundsdialoger är ett mer effektivt sätt att uppnå en varaktig förändring i agerandet gällande hedersrelaterad problematik, jämfört med att informera och utbilda om vikten av att följa svensk lagstiftning.

Slutligen vill förvaltningen peka på att beslut som innebär en ökad ambition i arbetet med hedersrelaterad problematik och i arbetet med att hindra bortförande av barn, bidrar till ökat behov av resurser. Kunskapshöjande insatser för en stor volym av medarbetare innebär kostnader inte bara för utbildningstillfällen utan också i många fall

vikariekostnader för det som behöver finnas i verksamheterna när ordinarie personal utbildas.

Ökad samverkan tar tid från berörda parter där man antingen behöver prioritera bort andra arbetsuppgifter eller behöver vara fler som delar på uppdragen.

Dessa initiala kostnader bör ses som en social investering, då aktiviteterna inte bara bidrar till att säkerställa att barns rättigheter tillgodoses och att barn och unga inte får illa, utan också är samhällsekonomiskt lönsamt.

Christina Alvelin

Alexis Ljungkvist

Förvaltningsdirektör

Avdelningschef

Yrkande

Vänsterpartiet, Socialdemokraterna, Miljöpartiet

2023-09-26

Yrkande om Svar på motion av Axel Darvik (L) om att stärka kommunens arbete mot bortförande av barn till andra länder

Förslag till beslut

1. Socialnämnden Hisingen avstyrker motionen.
2. Socialnämnden Hisingen översänder förvaltningens tjänsteutlåtande som eget yttrande till kommunstyrelsen.
3. Socialnämnden Hisingen förklarar paragrafen omedelbart justerad.

Yrkandet

Trots de stora insatser och många åtgärder som staden redan gör och har vidtagit, är hedersförtryck fortfarande ett utbrett problem i Göteborg och barn fortsätter att föras bort. Kampen mot hedersförtryck kräver ihärdighet av staden, och andra samhällsaktörer. Motionen berör åtgärder och insatser som ryms inom ramen för pågående arbete och redan fattade beslut. Den stadengemensamma planen för arbetet med hedersrelaterade frågor, *Göteborgs Stads plan för arbetet med hedersrelaterat våld och förtryck 2020–2023*, är en grund för detta arbete. Det finns sedan tidigare även ett kunskapsunderlag om de brister som finns i stadens arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck. Planen sträcker sig fram till årsskiftet 2023 och uppföljningen av planen ska göras av respektive förvaltning.

Det pågår samtidigt en översyn av stadens arbete med planer och program inom bland annat mänskliga rättigheter, som berör planen för hedersrelaterat våld och förtryck. Det är prioriterat att vi framöver tar fram och använder styrdokument eller rutiner som når bäst effekt för verksamheten och kan stärka det dagliga arbetet nära göteborgarna. Det förutsätter även att det finns tillräckligt med personal som har tid och möjlighet för kompetensutveckling och samverkan mellan förvaltningarna. Omsättningen av personal inom socialtjänsten är en försvårande faktor för att både behålla kunskap och kunna genomföra kompetensutveckling. Det fria skolvalet och den stora mängden friskolor i Göteborg försvårar också arbetet med att kunna ta ett helhetsgrepp kring elever som är i risk för eller blir bortförda. Socialnämnderna och skolnämnderna kommer dessutom inom kort att behöva besvara de rekommendationer som stadsrevisionen presenterat i september gällande arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck, som bland annat rör rutiner för samverkan mellan socialnämnder och skolnämnder. Vi anser inte att det krävs fler utredningar om styrdokument såsom motionen föreslår, utan snarare tydligare steg mot att implementera och använda rutiner.

Det är glädjande att ta del av motionärens engagemang för denna viktiga samhällsutmaning men vi menar att motionärens förslag inte bidrar till nya infallsvinklar som inte redan är inkluderade i befintligt arbete.

Yttrande
2023-09-22

Ärende nr: 9

Yttrande angående – Svar på motion av Axel Darvik (L) om att stärka kommunens arbete mot bortförande av barn till andra länder

Med hänvisning till den aktuella motionen från Axel Darvik (L) vill Sverigedemokraterna göra följande medskick till nämnden:

I dagarna har en ny revisionsrapport inkommit: **"Granskning av arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck"** där Stadsrevisionen har granskat förskolenämnden, grundskolenämnden, socialnämnden Centrum, socialnämnden Hisingen, socialnämnden Nordost och utbildningsnämnden.

Syftet med granskningen har varit att bedöma om nämnderna bedriver ett ändamålsenligt arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck.

Utifrån granskningens iakttagelser lämnar revisionskontoret åtta rekommendationer.

- Samtliga granskade nämnder rekommenderas att säkerställa att personalen får kompetensutveckling i vad hedersrelaterat våld och förtryck innebär.
- Förskolenämnden, grundskolenämnden, socialnämnden Hisingen och socialnämnden Nordost rekommenderas att säkerställa att det vidtas adekvata åtgärder om det framkommer att personal upprätthåller hedersnormer och inte främjar mänskliga rättigheter och grundläggande demokratiska värderingar.
- Förskolenämnden och grundskolenämnden rekommenderas att upprätta rutiner för hur personalen kan upptäcka och hur de ska agera vid misstanke om att ett barn eller en elev är utsatt för hedersrelaterat våld och förtryck.
- Socialnämnden Hisingen och socialnämnden Nordost rekommenderas att vidta åtgärder för att säkerställa att ärenden som avser hedersrelaterat våld och förtryck registreras korrekt i verksamhetssystemet.
- Socialnämnden Hisingen och socialnämnden Nordost rekommenderas att säkerställa att resursteamens kunskap och erfarenheter tas tillvara på ett effektivt sätt.
- Socialnämnden Hisingen och socialnämnden Nordost rekommenderas att i samråd med förskolenämnden, grundskolenämnden och utbildningsnämnden upprätta rutiner för samverkan i ärenden som rör hedersrelaterat våld och förtryck.
- Socialnämnden Hisingen och socialnämnden Nordost rekommenderas att säkerställa att det sker en återkoppling till den som gjort en orosanmälan om en utredning har inletts, inte inletts eller redan pågår (om anmälaren angett att hen önskar en sådan återkoppling).

- Förskolenämnden, grundskolenämnden och socialnämnden Hisingen rekommenderas att följa upp och utvärdera arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck.

Rapportsammandraget baseras på rapporten Granskning av arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck som finns på www.goteborg.se/stadsrevisionen.

§253, N166-0514/23

Svar på motion av Axel Darvik (L) om att stärka kommunens arbete mot bortförandet av barn till andra länder, H 2023 nr 120 (SLK dnr 0532/23)

Beslut

1. Socialnämnden Hisingen tillstyrker förslaget i motionen om att behovet av eventuella styrdokument mot bortförande av barn i Göteborgs Stad ska utredas.
2. Socialnämnden Hisingen avslår förslaget om att Göteborgs Stad får i uppdrag att utreda om och i så fall hur samarbetet med statliga aktörer, i syfte att motverka bortföranden, kan stärkas.
3. Socialnämnden Hisingen tillstyrker förslaget att öka kunskapen om problematiken med bortförda barn bland anställda hos relevanta kommunala aktörer, samt informera och utbilda om vikten av att som anställd vid Göteborgs Stad sätta svensk lagstiftning över hederskultur.
4. Socialnämnden Hisingen översänder förvaltningens tjänsteutlåtande som eget yttrande till kommunstyrelsen.
5. Socialnämnd Hisingen förklarar paragrafen omedelbart justerad.

Ärende

Nämnden ska yttra sig över en motion av Axel Darvik (L) om att stärka kommunens arbete mot bortförandet av barn till andra länder.

Handlingar

1. Tjänsteutlåtande, 2023-06-28
2. Motion av Axel Darvik (L) om att stärka kommunens arbete mot bortförandet av barn till andra länder
3. Yrkande från Vänsterpartiet, Socialdemokraterna och Miljöpartiet 2023-09-26
4. Yttrande från Sverigedemokraterna 2023-09-22

Yrkande

Simona Mohamsson (L) yrkar bifall till förvaltningens förslag och avslag på Vänsterpartiets, Socialdemokraternas och Miljöpartiets yrkande.

Vera Samuelsson (SD) yrkar bifall till förvaltningens förslag och avslag på Vänsterpartiets, Socialdemokraternas och Miljöpartiets yrkande.

Eva Palm (C) yrkar bifall till förvaltningens förslag.

Elisabet Linde (S) yrkar bifall till yrkandet från Vänsterpartiet, Socialdemokraterna och Miljöpartiet.

Utdrag ur protokoll

Sammanträdesdatum: 2023-09-26

Propositionsordning

Ordförande Jonas Nilsson (V) ställer proposition på dels yrkandet från Vänsterpartiet, Socialdemokraterna och Miljöpartiet och dels på förvaltningens förslag och finner att socialnämnden beslutar enligt förvaltningens förslag.

Protokollsanteckning/ar

Vera Samuelsson (SD) lämnar yttrande från SD till protokollet enligt bilaga 3.

Protokollsutdrag skickas till

Stadsledningskontoret, dnr 0532/23

Dag för justering

2023-09-26

Vid protokollet

Sekreterare

Hanna Bergsten

Ordförande

Jonas Nilsson (V)

Justeringsperson

Simona Mohamsson (L)

Remissutskick

Utfärdat 2023-05-24

Diarienummer 0532/23

Handläggare: Britta Timan

Telefon: 031-368 04 56

E-post: britta.timan@stadshuset.goteborg.se

Nämndremiss

Motion av Axel Darvik (L) om att stärka kommunens arbete mot bortförandet av barn till andra länder, handling 2023 nr 120

Remissinstanser

Bifogat ärende översänds till förskolenämnden, grundskolenämnden, utbildningsnämnden, nämnden för funktionsstöd, socialnämnderna Centrum samt Hisingen för yttrande.

Svar till stadsledningskontoret

Remissvaret ska ha kommit in till stadsledningskontoret senast 2023-09-29. Svaret lämnas i Word-format och skickas till stadsledningskontoret@stadshuset.goteborg.se. Ange diarienummer 0532/23 och remissinstansens namn i ämnesraden på e-postmeddelandet. Bifoga protokollsutdrag och tjänsteutlåtande.

Utformning av remissvar

Yttrandet ska utformas i enlighet med Göteborgs Stads [riktlinje för kommunstyrelsens remittering](#).

För frågor avseende hanteringen av remissen hänvisas till Britta Timan.

För kommunstyrelsen

Louise Odengard

Avdelningschef

Ärende och utredning

Bifogat ärende översänds till

förskolenämnden, grundskolenämnden, utbildningsnämnden, nämnden för funktionsstöd, socialnämnderna Centrum och Hisingen för yttrande.

Svara stadsledningskontoret senast 29 september 2023 genom att skicka svaret i Word-format till förvaltningsbrevlådan på stadsledningskontoret: stadsledningskontoret@stadshuset.goteborg.se. Märk svaret med stadsledningskontorets diarienummer 0532/23.